

ἩΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος 12'

Συνδρομὴ ἑτησίαν: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦναι ἀπὸ
Ἰανουαρίου ἐκαστοῦ μηνὸς καὶ εἰς τὴν ἑξῆς — Γραφεῖον Διεύθ. — Ἐπι τῆς ἑσπ. Πανεπιστημίου 39.

15 Ἰανουαρίου 1884

Αἱ ΣΥΝΕΠΕΙΛΑΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Διήγημα.

Συνεπείλαι ἐδὲ σελ. 24.

Γ'

Ὁ Πασχάλης, κατ' ἀρχὰς, κατέβαλλε πάσαν προσπάθειαν, ὅπως καταστήσῃ τοῦλάχιστον τὰς ἐσπέρας ἡμῶν εὐχαρίστους. Ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ αὐτοῦ εἶχεν, ἐπιμελῶς κατατεταγμένην, μικρὰν, ἀλλ' ἐκλεκτὴν συλλογὴν ὀρυκτῶν καὶ μεταλλῶν. Κατεγίνετο λοιπὸν ὥρας ὀλοκλήρους, ἐξηγῶν μοι προθύμως τὰς αἰτίαις τῶν λαμπροτάτων αὐτῶν χρωμάτων, τὰς ἀφορμὰς τῶν παραδόξων σχημάτων τούτους μαγνητικούς ἢ ηλεκτρικούς λόγους τῆς διαθέσεως τῶν κρυστάλλων ἐνὸς ἐκάστου, τὴν χημικὴν σύνθεσιν, τὴν φυσικὴν τάξιν καὶ πάσας τὰς λοιπὰς αὐτῶν ιδιότητας, μετ' ἀπαραιμίλλου εὐχερείας καὶ χάριτος, ὅπως συνδυασθῇ κἂν ἐνταῦθα, ὡς ἔλεγε, τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου. Ἄλλ' ὅσον συνεπληροῦντο τὰ μαθήματα ταῦτα, καὶ ἐξηγτοῦντο πλείστα συνομιλίας θέματα, ὃ δὲ καιρὸς ἐξηκολούθει χειροτερεύων, τόσον ὁ Πασχάλης ἀπέβαλλε, καθὼς εἶπον, τὴν εὐκινήσιαν καὶ φαιδρότητα τοῦ πνεύματος.

Προφανῶς ἡ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ καὶ σκοτεινὴ ἐκείνη ἀτμοσφαῖρα ἐπηρέαζε τὰ νῦρα αὐτοῦ περισσότερο τῶν ἐμῶν, καὶ περισσότερο παρ' ὅ,τι τὸ πρῶτον ὑπέθεσα. Διότι ἀπὸ τίνος ὄχι μόνον διὰ τὰς μεταλλευτικὰς αὐτοῦ ἀσκήσεις δὲν ἐξήρχετο, ἀλλὰ καὶ παρεδόθη ἀνεπιφυλάκτως πλέον εἰς ἓν εἶδος σκυθρωπότητος καὶ μελαγχολίας τόσον σιωπηλῆς, ὥστε ἤρχισε νὰ μ' ἀνησυχῇ. Ἡ οἰκοδόποινα τοῦ μοι παρίστα τὸ πρᾶγμα ὡς σύνθηες αὐτῷ, καὶ μὲ διεβεβαίωσεν, ὅτι θὰ τοῦ περάσῃ, εὐθὺς ὡς ὁ καιρὸς βελτιωθῇ. Ἐν τούτοις ἡ κακοκαιρία ἐξηκολούθει, ἡ βροχὴ ἐπιπτεν ἀμείλικτος. Ὁ Πασχάλης ἐφαινετο πάσχων ἐκ φοβερῶν ἀϋπνιῶν καὶ ἡγείρετο τὴν ἐπιούσαν, καὶ τῆς ἡσυχωτέρας νυκτός, ἔτι μᾶλλον κατακεπτεκῶς, ἔτι μᾶλλον ἀπηλπισμένος, παρ' ὅτι ἦτο τὴν προίαν τῆς προτεραίας! Πολλὰκις προσεπάθησα νὰ τὸν ἐπασχολήσω ὡς καὶ πρότερον, δι' ἀνεκδότων, διηγήσεων, ἢ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ἀλλ' εἰς

μάτην τώρα πλέον! Ἐκεῖ ὅπου τὸν ἐνόμιζες προσέχοντα μετὰ μεγίστης ἐντάσεως, ἐκεῖ ἐφωρᾶτο, ὅτι ἐρρέμβαιζεν, ἀφηρημένος ἐκ σκέψεων καὶ φαντασιῶν, περὶ ὧν ἀπέφρευε νὰ ὁμιλήσῃ.

Μίαν ψυχρὰν, ἀλλ' ὀπωπῶν ἀτάραχον ἐσπέραν, μετὰ τὸ δεῖπνον, ἀφοῦ ἐστυπώσαμεν ἐπιμελῶς καὶ τὰς τελευταίας χροματικὰς τῶν παραθύρων διὰ χαρτίου παλαιῶν ἐφημερίδων, ἐκαθήμεθα κατὰ τὸ σύνθηες εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἐκεῖνος μὲ τὸν καστανὸν θυσανωτὸν κοιτωνίτην τοῦ βερβαζῶν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, ἐγὼ παρὰ τὴν θερμάστραν καὶ πλησίον τῆς λυχνίας, φυλλομετρῶν τὴν νέαν ἐκδοσιν τῆς Γεωλογίας τοῦ Carl Vogt καὶ σκεπτόμενος πόσον θὰ μ' ἐπιπλήξῃ ὁ ἐν Γοττίγγῃ ἰατρός μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς σημερινῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς μου. Ἐκεῖ ἐνθυμήθη, ἀγνοῶ διὰ τίνος συνειρμού ἰδεῶν, τὸ παλαιὸν τοῦ Πασχάλη πάθος πρὸς τὴν θυγατέρα τῆς πλύστρας τοῦ ἐν Ἀθήναις, καὶ ἠπόρησα πρὸς ἑαυτὸν, πῶς δὲν μοι ἐπῆλθε μέχρι τοῦδε νὰ τοῦ ὁμιλήσω περὶ τούτου. Ὅχι διότι ὑπώπτευν, ὅτι ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος ἔρωσ ἤμπορούσε νὰ ἔχῃ σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν παρούσαν τοῦ νέου κατάστασιν, ὄχι ἀλλὰ διότι ἦτο καταλληλότατον θέμα νὰ ἀστειθῶμεν, νὰ γελάσωμεν, νὰ φαιδρυνθῶμεν ἰλίγον. Ἐν τούτοις μ' ἐπαραξένευσε συγχρόνως καὶ τὸ ὅτι αὐτὸς ὁ Πασχάλης δὲν μοι ἀνέφερε μέχρι τοῦδε τίποτε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, οὐδ' ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαιοτέραις ἐπιστολαῖς του. Οὐχ ἦττον, χωρὶς νὰ ὑψώσω τοὺς ὀφθαλμούς ἀπὸ τῶν εἰκόνων τοῦ ἀνά χειρᾶς μου βιβλίου:

— Ὡς τόσο, εἶπον, Πασχάλη, δὲν μοῦ εἶπες τίποτε πλέον περὶ Εὐλακίας...

— Ἄς πᾶ ἄν' ἀνάθεμα! — διέκοψεν ἐκεῖνος πρὸς ἐκπληξίν μου, ἀνατιναχθεὶς ἐπὶ τῆς θέσεώς του, καὶ παραιτήσας τὸν ἐρυθρὸν τοῦ κοιτωνίτου θύσανον, μεθ' οὗ ἐνησυχαιετο συνήθως ὀσάκις ἐρρέμβαιζεν. Ἐπειτα, ὡς ἄνθρωπος συννερχόμενος ἐκ βαθέως ὄνειρου, προσηλώσας τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ εὐρεῖς ἐπὶ τῶν ἰδικῶν μου:

— Πῶς! ἀνέκραξε. — Ποῦ σοῦ ἦλθε καὶ σὲ εἰς τὸν νοῦν αὐτὴ ἡ παλῆρ...!

— Δὲν ἤξεύρω. — Εἶπον ἐγὼ, προσπαθῶν νὰ κρυφῶ τὴν ἐκπληξίν μου. Περιεργάζομαι ἐδῶ

τὰς παλαιοντολογικὰς εἰκόνας τοῦ βιβλίου. Πόσον εἰδεχθῆ καὶ τερατώδη ἦσαν τὰ ὄντα τ' ἀπολαύσαντα τὴν παρθενικὴν τῆς Δημιουργίας καλλονὴν, τὸ πρῶτον τῆς Φύσεως σφραγίδος, πρὶν ἢ προφθᾶν νὰ τὰ χαρῆ ἡ εὐγενὴς τοῦ ἀνθρώπου καρδιά, δι' ἣν καὶ μόνον ἦσαν προσωρισμένα!

Δὲν θὰ λησμονῆσω ποτὲ τὴν ταραχὴν μου, ὅταν, ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς ἀπὸ τοῦ βιβλίου, ὅπως ὑποδεχθῶ τὴν καθυστεροῦσαν ἀπάντησίν σου, εἶδον τὸν Πασχάλην! Ἡ στάσις τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἡ θέσις τῶν χειρῶν, ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου, ἡ πελιδνότης τῶν χειλῶν, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν παρίστανον ἀβυθώδητον ἄνθρωπον, ὅστις, πληγείς ἐξαιφνης θανασίμως, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος διατελῶν τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ δέους, ἀμνηχανεῖ πῶς νὰ προλάβῃ δεύτερον, θανατηφόρον κτύπον!

— Μὴ χτυπᾶς! — ἀνέκραξε μετὰ μακρῶν ἀγωνίων. Μὴ χτυπᾶς αὐτὴν τὴν χορδὴν!

Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ εἰχεν ἐκραγῆ οὕτως, ὡς ἐὰν ἀπεσφύρη αἴφνης ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἠ σιδηρᾶ χειρὶ, ἥτις τὸν ἐπνιγεν! Τὸ βιβλίον ἔπεσεν ἀνεπαίσθητως ἀπὸ τῆς χειρὸς μου! ἀφῆκα τεταραχμένος τὴν θέσιν μου καὶ, προσελθὼν, ἐκάθησα παρ' αὐτῶ ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου. Καὶ λαβὼν τὴν πυρέσσουσαν αὐτοῦ δεξιὰν ἐντὸς τῶν χειρῶν μου:

— Ἀδελφε, Πασχάλη, μ' ἐκπλήττεις! — τῷ εἶπον τρυφερᾶ τῆ φωνῆ. — Τί ἔχεις;

— Πονῶ! Πονῶ αὐτοῦ ὅπου μ' ἐγγίσεις, σκληρέ! Ἀπάνθρωπε! Τί μὲ τὰ λέγεις ἐν παρθολαίῃς; Τάχξ δὲν εἶναι φανερόν; Δὲν τὸ ζεύρω; Τὸ ζεύρω! Ὅπως ἡ νεόπλαστος Δημιουργία, οὕτως ἦτον ἡ καρδιά μου: Πλήρης παρθένου καλλονῆς! πλήρης ἀκμῆς καὶ σφρίγγους. Ἀλλὰ ποῖος τ' ἀπῆλαυσε; Ποῖος τὰ ἐχάρη; Τὸ βδελυρὸν, τὸ τερατώδες ἐκεῖνο πλάσμα! Καὶ μήπως ἤξευρε νὰ τὰ ἐκτιμῆσῃ; Ὅχι! Ἐνετρώθησε κτηνωδῶς ἐντὸς τῶν τρυφερωτάτων συγκινήσεων, τῶν θειοτάτων κινήματων τῆς καρδίας μου, καὶ ὅταν ἐχορτάσθη, τὴν ἐμίανε μὲ τὸ δηλητηριῶν τῆς, τὴν ἐβορβόρωσε μὲ τὴν διαγωγήν τῆς! Ἐκυλίσθη ἐπ' αὐτῆς ὡς ἀκάθαρτος χοῦρος! Τὴν ἐξουθένωσε! τὴν κατέστησεν ἀνάξιον ἐνδικαίτημα τοῦ εὐγενοῦς, τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ὑψηλοῦ, δι' ἃ ἦτο προσωρισμένη!

— Ἀλλὰ, δι' ὄνομα Θεοῦ! — εἶπον ἐμβρόντητος ἐγώ — περὶ τίνας τὰ λέγεις ὅλα ταῦτα; Περὶ τῆς Βύλαλιος; Θὰ ἐβάλας τὴν κεφαλὴν μου, ὅτι ἡ παλαιὰ ἐκείνη ἱστορία παρήλθε πλέον ἀνεπιστρεπτή!

— Ὄ! — εἶπεν ἐκεῖνος μετὰ τινα διαταγμὸν. Ἡ παλαιὰ ἱστορία παρήλθεν ἄλλ' αἰ συνέπειαι — παρέμειναν! — Καὶ τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις ἐπρόφερε μετὰ τσαυ-

τῆς ἀπελπιστικῆς θλίψεως, ὥστε δὲν ἀμφέβαλλον πλέον, ὅτι αἰτία τῆς τωρινῆς αὐτοῦ καταστάσεως ἦτον ἡ ἐρωτικὴ ἐκείνη δυστυχία. Ἀλλὰ πῶς! Ἡ καταστροφή εἶχε συμβῆ πολὺ πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ διὰ Γερμανίαν, καὶ, ὅσον τρυφερός καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ κλονισμὸς τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὁ Πασχάλης τὸν ὑπέστη μετὰ γενναϊότητος καὶ ἀξιοπρεπειᾶς θαυμαστῆς καθ' ὃν χρόνον ἡ πληγὴ του ἦτον ἀκόμη πρόσφατος. Πρὸς τοῦτο, εἶναι ἀληθές, συνετέλεσα κ' ἐγὼ οὐκ ὀλίγον, συνειθίσας αὐτὸν νὰ περιφρονῆ τὸ ποταπὸν καὶ ἀνάξιον ἐκεῖνο γύναιον, πρὸ πάντων διότι ἐνόμιζον, ὅτι ταιουτοτρόπως θὰ τὸν ἐκαμνον ν' ἀνακύψῃ ταχύτερον ἀπὸ τῆς ψυχικῆς ἐκείνης καταπτώσεως καὶ ἀθυρίας, εἰς τὴν ἡ πρώτη ὁρμὴ τῆς συμφορᾶς τὸν εἶχε κατακρημνίσει. Τὸ ἐνόμιζον, καὶ τὸ κατώρθωσα. Διότι ὁ Πασχάλης ὄχι μόνον κύριος ἐαυτοῦ ἐγένετο μετ' οὐ πολὺ, ἀλλὰ καὶ ὅταν, κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του, προέβηκεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀεροπλάνου, τὸν ἠρώτησα ἀστεϊζόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῶν παραγγελιῶν αὐτοῦ: Τί δὲ ἀφίνας διὰ τὴν *λεγάμενην* ὀπίσω; — Τὴν περιφρόνησίν μου, εἶπεν ἐκεῖνος, πικρῶς καὶ χλευαστικῶς γελάσας. Ἡ περιφρόνησις αὕτη μοὶ πικρυσιάζετο σήμερον εἰς μέγιστον ὑξήμενη βαθμὸν. Καὶ ὅμως ἡ ἠθικὴ του κατὰπτωσις καὶ ἀπελπισία ὄχι μόνον δὲν ἐξουδετεροῦτο ὑπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἦτο τὴν ὥρα τὸς ὅσον μεγάλη, τὸς ὅσον ἀσύγκριτος πρὸς τὴν πρώτῃν ἐκείνην, ὥστε, μέχρι πρὸ μιᾶς στιγμῆς, οὔτε νὰ φαντασθῶ θὰ ἠδυνάμην, ὅτι ὁ νῦν Πασχάλης εἶχε σχέσιν τινὰ πρὸς τὸν ἄλλοτε, ἦτον ἡ ἐντεταμένη συνέχεια τοῦ ἄλλοτε. Καὶ τίς ἦτον ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐντάσεως ταύτης; καὶ ὅποιαί τινες εἶναι αἱ παραμείνασαι συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας; Μήπως ὁ Πασχάλης δὲν ἐξηγέρθη ἐκ τῆς, ἐφ' ἧς ὠλισθησεν, ἰλύος, τὸς ὅσον ἀγνός καὶ καθαρός, ὅσον τὸν ἠλπίζον; Μήπως ἐν τῷ πρόωφῳ ἐκείνῳ ἔρωτι δὲν διετέλεσε τὸς ὅσον σώφρων, ὅσον τὸν ἐνόμιζον; Ἀόριστοι, φοβεραὶ ὑπόνοιαι ἐξῆπτον τὴν ταρχὴν τῆς φαντασίας μου διαττοῦσαι ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην, εἰς τοὺς σκοτεινοὺς μυχούς τοῦ ἐγκεφάλου μου!

Ἐν τούτοις ὁ Πασχάλης εἶσιγα, ταπεινός καὶ ἐξουθενημένος, ὡς ὁ ἐλεεινότερος κατὰδικὸς τοῦ κόσμου. Πικρὰ τις μετάνοια ἐξωγραφεῖτο τὸς ὅσον εὐφραδῶς ἐπὶ τῶν χαρακτῆρων τοῦ προσώπου του, ἐλάλει τὸς ὅσον ἐκφραστικῶς διὰ τῶν δακρυοπληθῶν ὀφθαλμῶν του, ὥστε ἡ θέα του συνεκίνοι βαθεῶς τὴν καρδίαν μου.

— Πασχάλη, τῷ εἶπον ἐπὶ τέλους, — καὶ δὲν ἤξεύρω διατί ἔτρεμεν ἡ φωνή μου — ἀδελφε Πασχάλη, μήπως μοὶ ἀπέκρυψες τίποτε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν σου; Διατί μὲ κἀμνεις αὐτὸ τὸ ἄδικον; Τί μυστικὸν εἶχον ἐγὼ ποτὲ καὶ δὲν σοὺ τὸ ἀνεπιστευτὸν ἀνεπιφυλάκτως ὁλό-

κληρον; Καὶ πῶς θέλεις νὰ μετασχω τοῦ πόνου σου, νὰ λάβω τὸ ἀνηκόν μοι μέρος ἐξ αὐτοῦ, ἐνόσω δὲν τὸν γνωρίζω; Ἐλα! μὴ εἶσαι τὸς ὅσον ἐγωϊστικὸς ἐν ταῖς δυστυχίαις, ἐνῶ εἶσαι τὸς ὅσον μεταδοτικὸς τῶν εὐτυχιῶν σου. Ὁρίστε; Ἀλλως θὰ ὑποθέσω, ὅτι οὐδὲ τῆς χαρᾶς σου μετέσχον μέχρι τοῦδε πάσης, καθὼς ἐδικαιοῦμην ὡς φίλος, ὡς ἀδελφός σου. Διότι ἡμεῖς πλέον πρὸ πολλοῦ εἴμεθα ἀδελφοί. Δὲν εἴμεθα, Πασχάλη;

Ὁ Πασχάλης κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ἐνδοιαζών, ἀλλὰ συγκινηθεὶς κατόπιν ἐκ τῶν λόγων ἐρείφη μετὰ λυγμῶν καὶ δακρύων περὶ τὸν τραχὴλὸν μου. Τὸν ἐσφιγξά περιπαθῶς εἰς τὴν ἀγκαλίαν μου, καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐκλαίεμεν σιωπηλῶς. Ἐπὶ τέλους ἀποσπασθεὶς καὶ ἀναπνεύσας:

— Ὁ συγγνώμη! Συγγνώμη, διὰ τὴν μικροψυγίαν μου! — εἶπεν. — Τὸς ὅσον καιρὸν ἠγωνίζομαι νὰ σ' ἐλύσω πλησίον μου, τὸς ὅσον καιρὸν σὲ προσεδόκουν νὰ ἔλθης, μόνον καὶ μόνον διὰ τοῦτο: Νὰ σοὺ ἀνοίξω τὴν καρδίαν μου, νὰ ἴδῃς τὴν αἰμάσσουσαν πληγὴν τῆς. Καὶ εἶχον τὸς ὅσον θάρρος, τὸς ὅσον ἐμπιστοσύνην, ἐνόσω δὲν σὲ ἐβλεπον. Ἀλλὰ τὴν ὥρα, πῶς ἦλθες, πῶς σ' ἔχω καθ' ἐκείνην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, δὲν ἤξεύρω τί μὲ κἀμνει τὸς ὅσον δειλόν, τὸς ὅσον μικρόψυχον! Ἴσως ἢ ἐκ τῆς κακοκίτρις ἐπιταθεῖσας νευρικότης, ἀλλ' ἴσως ἴσως τὸ μέγεθος τῆς ἐνοχῆς μου! . . . Καὶ ὅμως, ἄλλον πνευματικὸν δὲν ἔχω ἐδωπέρα. Πρέπει νὰ γενῆς πνευματικὸς μου! Τίς ἤξεύρει; Ἀῦριον ἴσως θὰ εἶναι πολὺ ἀργὰ πλέον. Βλέπεις τὰς δυνάμεις μου πῶς ὑποχωροῦν καὶ φθίνου ὑπὸ τὸ καταπληκτικὸν τῆς συμφορᾶς μου βάρος.

— Δωσέ μου συγχώρησιν. — Μία ἀκατάσχετος ἐπιθυμία μὲ κυριεῖ, ἐπιθυμία ἀναπαύσεως καὶ ἡσυχίας. Εἶμαι κουρασμένος, εἶμαι κατὰκοπος πλέον. Ποθῶ ὑπνον, ὑπνον, ὑπνον. Ἀλλὰ τὸν ὑπνον πρὸ πολλοῦ δὲν τὸν ἐγεύθη. Οἱ ἀνεμοὶ τοῦ οὐρανοῦ ἡσυχάζουν, τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἀναπαύονται, μόνον ἐγώ, μόνον ἐγώ δὲν εἴμπορῶ νὰ κοιμηθῶ! Ἀπορεῖς. Ἐκπλήττεισαι. Δὲν θαυμάζω. Ἀκουσε καὶ κρίνε. —

Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, ὡς ἐὰν προσεπάθει νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἀναμνήσεις του ἐσιώπησεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν. Ἐπειτα, χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς ἐμέ:

— Ἐνθυμείσαι, εἶπε, πόσῃν πικρίαν καὶ χαλὴν ἔφερον ἐντὸς τῶν στηθῶν μου ἀπερχόμενος ἐξ Ἀθηνῶν;

— Μάλιστα, εἶπον ἐγώ, ἐνθυμοῦμαι ὅτι δὲν εἶχες καταπραῦνθῆ ὅλος διάλου, ἀλλ' ὅμως . . .

— Γνωρίζεις, διέκωψεν ἐκεῖνος, ὅτι ὑπὸ τὰ στέρνα μου δὲν ἐπαλλε πλέον ἡ τολμηρὰ, ἡ εὐελπισ τοῦ νεανίου καρδίαν, ἀλλ' ἐν ποδοπατημένον σκύβαλον ἐν αἰματοσφύρτον ῥάκος, μόλις

καὶ μετὰ βίας διασωθῆν ἐκ τῶν ῥυπαρῶν ὀνύχων μιᾶς ὑαίνης.

— Αὐτὰ εἶναι αἱ μεγάλαι ὑπερβολαὶ τῶν σημερινῶν σου ἐκφράσεων, εἶπον ἐγώ. Τὸ κατ' ἐμέ, οὔτε τότε, οὔτε τώρα παραδέχομαι, ὅτι ἡ διαγωγή μιᾶς προστύχου γυναικὸς εἴμπορεῖ νὰ παραβλάψῃ τὴν ἀξίαν μιᾶς σφρονοῦς καρδίας.

— Δὲν ἤξεύρω πῶς τὸ ἐνόησες αὐτό. — εἶπεν ὁ Πασχάλης σκεπτικῶς. — Ἀλλὰ, ἀδύνακτες καὶ μαργαρίται, ὅταν παρατεθοῦν ἀπαξ εἰς τοὺς χοίρους, καὶ μασηθῶν καὶ ποδοκυλισθῶν ὑπ' αὐτῶν, γίνονται ἀκατάλληλοι πλέον νὰ κοσμήσουν καὶ τὴν μετριωτέραν κεφαλήν, πολὺ ὀλιγώτερον νὰ ὑψωθῶν μέχρι τοῦ διαδήματος μιᾶς βασιλείσεως.

— Καὶ δὲν τοὺς πλύνω, εἶπον ἐγώ γελάσας, νὰ γείνουν πάλιν καθὼς πρῶτα;

— Ὁ-χὼ! — εἶπεν ὁ Πασχάλης αὐστηρῶς. Νὰ πλύνῃς τοὺς φυσικοὺς καὶ νὰ τοὺς καθαρῖσης. Ἀλλὰ τοὺς ἠθικοὺς; Ἀλλὰ τὰ αἰσθημὰ καὶ τοὺς διαλογισμοὺς, τὰ μὴνα κειμήλια τῆς καρδίας; Ἀλλὰ τὸν ἠθικὸν αὐτὸν ῥυπαρὸν μὲ ποῖον ὄξυ, μὲ ποῖον σάπωνα θὰ τὰ πλύνῃς, παρακαλῶ; Νὰ μὴ τὰ κυλίσης ἀπαξ εἰς τὸν βόρβορον, νὰ μὴ τὰ κηλιδώσῃς! Τὰ ἐκύλισες; Αἱ κηλίδες τῶν εἶναι ἀνεξίτηλοι! Ἐν τούτοις — προσέθηκεν εἶτα, μεταπεσὼν αἰφνιδίως εἰς λίαν θλιβερόν τόνον — τώρα πλέον δὲν πρόκειται περὶ τούτου! Ἐνθυμείσαι τὰς πρώτας ἐπιστολάς μου ἐκ Freiburg;

— Μάλιστα, εἶπον ἐγώ, τὰς ἐνθυμοῦμαι.

— Ἦσουν ἀκόμη ἐν Ἀθῆναις καὶ δὲν ἐγνώριζες τὰ τῆς Γερμανίας. Σοὶ περιέγραπον τὴν προσήκειαν τῶν καθηγητῶν, τὴν στοργὴν τῶν πρὸς τοὺς φοιτητᾶς, τὴν φιλοξενίαν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀλλοδαπούς, ἰδίαν τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνας συμπάθειαν. Εὐρίσκεις ὅτι σοὶ ἔγραπον ὑπερβολὰς;

— Ὅχι. Ἀπεναντίας.

— Μεταξὺ τῶν καλῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, ὅσοι μὲ ἠγάπησαν ἰδιζόντως, — εἶπεν ὁ Πασχάλης, ταπεινώσας τὸ βλέμμα, — ἦτον, ἀριστος πάντων, ὁ καθηγητῆς Μ., ἄνθρωπος μοναδικὸς εἰς τὴν ἐπιστήμην του.

— Ναί, εἶπον ἐγώ. Μοὶ ἔγραψες περὶ αὐτοῦ. Ἐνθυμοῦμαι τ' ὄνομα του.

— Σοὶ ἔγραψα τὰς ἀρετὰς του, τὴν ἀξίαν του, καὶ ὅλα τ' ἀνεκτίμητ' ἀγαθὰ, δι' ὃν ἐπροίκισε τὴν ἐπιστήμην. Ἐν ἀγαθόν, τὸ τιμαλφέστατον πάντων, τὸ ὅποιον ἐδόσμεν τὸν αἰκὸν αὐτοῦ καὶ ὀλόκληρον τὴν Φράιβουργ δὲν σοὶ τὸ ἀνέφερον ποτέ. Ποτέ δὲν σοὶ ἔγραψα πῶς εἶχε μίαν θυγατέρα.

— Ὅχι! εἶπον ἐγώ, ἀνακλήσας τεταραχμένος. Τὸ τελευταῖον πῶς μοὶ ἔγραψες ἦτον,

ὅτι, ἐν τῷ μεταξὺ, ἀπώλεσε τὴν σύζυγόν του. Δὲν ἦτο νομίζω ;

— Μάλιστα. Κ' ἐνῶ ἡ ἀπώλεια ἐκείνη ἐκλείσει τὸν φιλόξενον αὐτοῦ οἶκον εἰς τοὺς λοιποὺς συμμαθητάς μου, ἐγὼ ἐγινόμην πάντοτε δεκτός, εἰμπορῶ νὰ εἶπω ἐφιλοξενούμενη ἐγκαρδιώτερον παρά ποτε. Ἡ μοναξιά τοῦ γέροντος, πρὸ πάντων κατὰ τὰς χειμερινὰς νύκτας, καθ' ἃς δὲν εἰμπόρει νὰ ἐξέλθῃ, τὸν ἔκαμνε νὰ συμπαθῇ μάλλον πρὸς ἐμὲ, διὰ τὴν ἐδικήν μου.

— Ἀλλ' ὁ γέρον ἐίχε τὰ τέκνα του, εἶπον ἐγὼ, εἶχε τὴν κόρην του. Δὲν εἶχε;

— Μάλιστα. Εἶχε τὴν Κλάραν. Ἀλλὰ γνωρίζεις τί θὰ εἶπῃ γέρον καθηγητής, ἰδίᾳ Γερμανός. Ἡ Κλάρα ἦτο τὸ μόνον του τέκνον. Νέα θερμή, ζωηρά, — ἴσως ὀλίγον ἐξημεμένη ἐκ γνώσεων καὶ ἀναγνώσεων — ἀλλὰ πλήρης μουσικῆς καὶ ποιήσεως — πλήρης φαντασίας καὶ αἰσθημάτων. Ὁ γέρον φυσικὰ ψυχρός καὶ ἀδιάφορος πρὸς πᾶν ὅ,τι δὲν ἦτον ἐπιστήμη του. Ἐγὼ, μὲ τὴν τόσο ἐνωρίς ἀπογοητευμένην καρδίαν, μὲ τὴν πετροκομμένην πλέον φαντασίαν, καὶ μόνον μὲ τὸν ψυχρὸν νοῦν, προσηλωμένον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἐταίριαζα μὲ αὐτὸν περισσύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον. Εἶμαι βέβαιος. Τὴν ἐξαιρετικὴν ἐκείνην προτίμησιν ἐκ μέρους αὐτοῦ τὴν ὤφειλον εἰς τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὴν ἐπιστήμην — ἀλλὰ ἴσως καὶ εἰς τὴν ἐφεκτικότητά μου ὡς πρὸς τὴν θυγατέρα του. Κατὰ τοῦτο διέφερον πάντων τῶν ἄλλων. Διότι ἡ Κλάρα ἦτον ἐξαιτίας καλλονῆς νέα, καὶ ἦτον ἡ χαϊδευμένη τῆς πόλεως. Ἡ ἐτοιμότης τοῦ πνεύματος, ἡ ἀφέλεια τῆς καρδίας αὐτῆς συνήρπαζον ὁμολογουμένως πάντας, ὅσοι τὴν ἐγνώριζον. Ἰσως ἦτον ὀλίγον φιλάρεσκος. Ἀλλ' ὄχι ἐκ φύσεως. Βεβαίως ὄχι ! Αἱ ἀμέριστοι φιλοφρονήσεις, αἱ ἀδιάκοποι κολλεῖαι ἦτον ἐπόμενον νὰ τὴν ἐπάρουν ὀλίγον. Ἐπειτα καὶ τὸ ἤξιζε καὶ τῆς ἐπήγαινε. Ὁσάκις εἶχον καθ' αὐτὸ ἐσπερίδα εἰς τὸν οἶκόν των, κανένας δὲν ἐπρόσεχεν εἰς τὰς προσκεκλημένας τοῦ καθηγητοῦ, ἀλλὰ πάντες ἐπολιόρκουν τὴν Κλάραν, πάντες ἠμιλλῶντο τίς πρῶτος νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτὸν ἔστω καὶ μίαν στιγμὴν εὐνοίαν. Ἐν τούτοις ἐκείνη ἐξήρχετο ἀπὸ τὰς ἄλλεπαλλήλους ἐκείνας πολιουρίας μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος πάντοτε νικηφόρος καὶ θριαμβεύουσα, ἀλλὰ καὶ πάντοτε θελκτικωτέρα, ἐρασμιωτέρα παρὰ πρότερον. Ἐγὼ διηρχόμην συνήθως ὄλον τὸν καιρὸν τῆς συναστροφῆς μετὰ τῶν γερόντων, οὐτε ἐπαίξην οὐτε ἐχώρευσα ποτε μετ' αὐτῆς. Ἀλλὰ εἶχον μίαν ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν, ὅταν τὴν ἔβλεπον εὐδοκιμοῦσαν, λατρευομένην. Εἶχον ἐν εἶδος ὑπερηφανείας : Ἦτον ὁ θησαυρὸς τοῦ οἴκου, ὅστις μ' ἐτίμα διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης του. Καὶ ὅμως οἱ Γερμανοὶ συμφοιτηταί μου μ' ἐ-

ζήλευον. Εἰς ἐξ αὐτῶν, στενότερός μου φίλος, μοὶ τ' ὠμολόγησεν. Τὸ ἰδανικὸν τῆς Κλάρας, εἶπε, δὲν εἶναι « μᾶτια γυαλιὰ φρούδια σκουλιὰ μούτρα πατάτα ! » Αὐτὰ ἐνοεῖται τοὺς τὰ εἶπεν ἐκείνη μὲ τὴν ποιήσιν των, ὅταν καὶ ὅπως ἔπρεπε, ὥστε νὰ μὴ προσβληθῇ κανεὶς των. Ἀλλ' ἐκείνοι ὑπέβλεπον τὴν πρὸς τὸν πατέρα τῆς Κλάρας προσκόλλησιν μου. Ἐξ αὐτῆς ἐσυμπέρανον, ὅτι εἴμεθα μὲ τὴν νέαν πολὺ οἰκειότεροι παρ' ὅτι ἐφαινόμεθα. Ἐν τούτοις ἡ Κλάρα ποτε δὲν ἐφέρθη πρὸς ἐμὲ οὔτε ἐρωτοτρόπως, οὔτε φιλαρέσκως, οὔτε ἐπιδεικτικῶς, ὅπως πρὸς ἐκείνους. Τοῦτο ἦτο φυσικόν. Ἀφοῦ ἐγὼ ἤμην πάντοτε σοβαρὸς, πάντοτε ἐφεκτικὸς, μοὶ προσεφέρετο κ' ἐκείνη μὲ σπουδαιότερον τρόπον καὶ πλείονα μετριοφροσύνην. Ἐφαίνετο ὅτι μ' ἐτιμούσεν. Καὶ τοῦτο μ' ἔκαμνε τόσο εὐτυχῆ, τόσο εὐτυχῆ, ὅσον εὐτυχῆς εἰμποροῦσα νὰ γείνω πλέον ἐγὼ, ὕστερον ἀπὸ ὅ,τι ἔπαθα. Ἀργότερα, πολὺ ἀργότερα μ' ἐξάρτισε. Μ' ἔδωκε μίαν ὑποψίαν, μίαν νύξιν — πολὺ ψηλαφητὴν νύξιν.

Εἰς τὸ θέατρον εἶχε παρασταθῆ ὁ Παιτῶν Ὀλλανδῶς τοῦ Βάγνερ. Ὁ ὑποκριθεὶς τὸ πρόσωπον τοῦτο ἠθοποιεῖς ἐπαρουσιάσθη, ὡς συνήθως, μαυροφορεμένος, μὲ μαῦρα μᾶτια, μαῦρα μαλλιά καὶ γένεια, ἀλλὰ μὲ τέτοιο κόψιμον καὶ τόσο ὠχρὸς καὶ μελαγχολικὸς, ὥστε πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἔβλεπον ἐμὲ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας δὲν ἤξεύρω πῶς ἔτυχε λόγος, καὶ ἡ Κλάρα μοὶ τὸ εἶπεν. . .

— Ἀλλὰ τί σὲ εἶπε ; τὸν ἠρώτησα ἐγὼ σιγήσαντα αἴφνης.

— Ὅτι εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῆς φαντασίας τῆς, ὁ πόθος τῆς καρδίας τῆς. . .

— Τί πράγμα ; ἠρώτησα πάλιν ἐγὼ, ἀφοῦ τὸν ἐπερίμενα εἰς μάτην νὰ ἐξακολουθήσῃ. Ὁ Πασχάλης ἐκοκκίνησεν αἴφνης, ὡς παΐσαν παιδίον, καὶ μὲ μαργωμένην γλῶσσαν :

— Ὁ Ὀλλανδός ! εἶπεν. Ὁ Παιτῶν Ὀλλανδός !

— Εἶναι τὸ ἰδανικὸν ὄλων τῶν Γερμανίδων εἶπον ἐγὼ, προσπονηθεὶς, ὅτι δὲν παρετήρησα τὴν σύγχυσίν του.

— Ναί. — εἶπεν ἐκεῖνος ἐνθαρρυνθεὶς. Μάλιστα τῶν ξανθῶν. Τὸ ἤκουσα ἀπὸ τῶν ἄλλων προτιότερα καὶ δὲν μοὶ ἀποφάνη. Ἐν τούτοις ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον τὸ εἶπεν ἡ Κλάρα, αἱ περιστάσεις, ἐν αἷς τὸ εἶπε, δὲν ἀφῆσαν ἀμφιβολίαν. Ἀπὸ τὴν σύγχυσίν τῆς ἡ καυμένη δὲν ἠμπόρεσε νὰ πῇ ἄλλο τίποτε. Καὶ μένα μὲ ἦλθε — « σὰν ἀποπληξία. . . »

— Καὶ διατί πάλε τόσο ψοφοδεής ! εἶπον ἐγὼ γελῶσας. Ἀλλ' ἐκεῖνος εὐρύνας αἴφνης τοὺς ὀφθαλμούς :

— Δὲν τὸ καταλαμβάνεις διατί ; εἶπεν. Ἡ νέκ ἤθελεν ἀγάπην ! — Καὶ τὰς τελευταίας

ταύτας λέξεις ἐπρόφερε περιβλέψας μυστηριωδῶς καὶ χαμηλώσας τὴν φωνήν, ὡς ἐὰν ἐφοβεῖτο μὴ τὸν ἀκούσουν οἱ τοῖχοι.

— Ἐ ! καὶ σὰν ἤθελεν ; Εἶπον ἐγὼ μειδιάσας ἐλαφρῶς.

— Καὶ σὰν ἤθελε ; Ἐπανέλαθεν ἐκεῖνος, ἐκπεπληγμένος διὰ τὴν ἐλαφρότητα μεθ' ἧς ἐπελαμβανόμην τοῦ θέματος.

— Ναί ! εἶπον ἐγὼ. Σὰν ἤθελεν ἀγάπην, ἐσὺ ποῦ ἦσο ;

— Ἐγὼ ἤμην ἐκεῖ. Ἀπήντησεν ἐκεῖνος τότε αὐστηρῶς καὶ τράχεως. — Ἀλλ' ἐγὼ — τί ἀγάπην εἶχον νὰ τῇ προσφέρω ! Τ' ἀποπλύματα τῆς πλύστρας μου ; Σοῦ λέγω, ἦτον ἡ βασίλισσα τῶν κορασιδῶν ἦτο τὸ ἄξιον ἀντικείμενον τῆς λατρείας ὄλου τοῦ κόσμου. Εἶσαι περίεργος ! Ἀνοίγεται ἐνώπιόν μου μίαν καρδίαν, ἐν ἀχραντον δοχεῖον τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, — καὶ θέλεις νὰ τὸ πληρώσω μὲ τ' ἀποφάγια τῶν χοίρων ;

Τότε πρῶτον ἐνόησα κυρίως διατί ὁ Πασχάλης ἐν ἀρχῇ παρέβαλε τὰ ἐμπαιχθέντα αἰσθημάτων του μὲ τοὺς πρὸ τῶν χοίρων μαργαρίτας. Ἀλλὰ δὲν εὗρον τί νὰ τῷ ἀποκριθῶ εὐθὺς ἀμέσως, καὶ ἐκεῖνος ἐξηκολούθησεν ἐπὶ προσητέρου τόνου :

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤρχισα νὰ πηγαίνω σπανιώτερον εἰς τὴν οἰκίαν των, μ' ὄλα τὰ φιλόφρονα παράπανα τῶν γονέων. Καὶ ὅταν ἐπήγαινα, ἐφρόντιζα νὰ τὴν ἀποφεύγω ἐπιμελῶς. Ἐνώσω ἔζη ἡ μήτηρ τῆς, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο πολὺ δύσκολον. Προσκεκλημένοι ἦσαν πολλοὶ, καὶ καθὼς ἦσαν θαυμασταὶ τῆς, προσεπάθουν παντὶ σθένει νὰ τὴν ἀπασχολήσουν μετὰ τῶν. Ἀλλ' ὅταν ἡ κυρία Μ. ἀπέθανεν, ἠλλαζάν αἴφνης τὰ πράγματα. Ἡ οἰκία ἐκενώθη, ἐκλείσθη. Μία πτωχὴ ἀπωτάτη τοῦ καθηγητοῦ συγγενῆς, ἡ μόνη ἐπιζῶσα ἔτι, προσελήφθη ὡς τροφὸς, ἡ μάλλον σύντροφος τῆς Κλάρας. Ἀλλ' ἡ Κλάρα δὲν ἦτο πλέον ἡ φαῖδρά καὶ ζωηρά καὶ τολμηρά ἐκείνη κόρη, πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς ὁποίας ἐκρίνετο ἄλλοτε ἀνεπαρκῆς ὁ ἀγρυπνος τῆς μητρός ὀφθαλμός. Ἡ Κλάρα ἔγεινε διὰ μίαν σκεπτικὴν, μελαγχολικὴν, ἐπιφυλακτικὴν, ζυγίζουσα καὶ τὴν ἐλαχίστην συλλαβὴν, πρὶν ἢ τὴν προφέρῃ.

Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός τῆς ἐδοκίμασα νὰ διακόψω τὰς ἐπισκέψεις μου τὰς ἐσπερίνας. Ἀλλ' ὁ γέρον καθηγητής παρεπονέθη μίαν ἡμέραν, ποῦ ἔγγισε τὰ σπλάγχχνα μου : Τώρα ποῦ εἶμαι ἐρημος κ' ὠρρανευμένος, εἶπε, δὲν ταιριάζει νὰ μ' ἀφήσῃς καὶ σὺ, ὅστις γνωρίζεις κάλλιον παντός ἄλλου τί θὰ εἶπῃ μοναξία. — Ἐπήγαινα λοιπὸν πρῶτα σπανίως, ἔπειτα συχνότερα. Ἀλλὰ πάντοτε ἀποφεύγων πᾶσαν εὐκαιρίαν, καθ' ἣν θὰ ἤδυνάμην νὰ εὐρεθῶ

κατὰ μόναν μετὰ τῆς Κλάρας. Τὸ αὐτὸ νομίζω ἔπραττε κ' ἐκείνη. Ἀκόμη κ' ἐνώπιον τοῦ πατρός τῆς δὲν μοὶ ὠμίλει ὅπως πρότερον. Ἀλλ' ἐκάθητο κατὰ τὰς χειμερινὰς νύκτας ἀπέθαντι ἡμῶν ὠρας ὀλοκλήρους ἀφώνος, μὲ τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸ ἀνὰ χεῖρας αὐτῆς ἐργόχειρον, ἀλλὰ τὴν ἀκοὴν ἐντεταμένην καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦσαν τὰ ζηρὰ καὶ ψυχρὰ τῶν συνομιλιῶν μας θέματα, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ποτὲ δὲν θὰ ἔκαμνε ἄλλοτε. Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκείνου φανεροῦ ὑπαινιγμοῦ περὶ τοῦ Παιτῶτος Ὀλλανδοῦ οὔτε λέξιν ἀντηλλάζαμεν νομίζω ἰδιαιτέρως. Καὶ ἦτο καιρὸς, καθ' ὃν ἐπίστευσα τὸ πρᾶγμα λησιμονημένον. Ἐπίστευσα ὅτι εἶχον παρεξηγήσει τοὺς λόγους τῆς. Ἐν τούτοις ἡ αἰφνιδια ἐκείνη μεταβολὴ εἰς τὸν βίον τῆς Κλάρας, τ' ἀπαρηγόρητα δάκρυα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρός αὐτῆς ἐβλάψαν σπουδαίως τὴν ὑγίαν τοῦ κορασίου. Ὅταν ἦλθεν ὁ καιρὸς κ' ἐπάγωσαν τὰ νερά, καὶ ἤρχισεν ὁ κόσμος νὰ παγοδρομῇ μὲ τὰς παγολισθίδας εἰς τοὺς πόδας, τόσο ὁ ἱατρὸς ὅσον καὶ ὁ πατήρ αὐτῆς τῇ ἐπέβλεπον τὴν παγοδρομίαν, ἀσκήσιν πολὺ ἀγαπητὴν εἰς αὐτὴν ἄλλοτε. Ἀλλὰ τὸ πένθος ἦτο πρόσφατον, ἡ ἀηδία τῆς πρὸς τὴν παραμικρὰν διασκεδάσιν μεγάλη. ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας δὲν ἐφάνη ἐπὶ τοῦ πάγου. Ἐγὼ — ἐνθυμῆσαι ὅτι σοὶ τὸ ἔγραψον — εἶχον ἀρχίσαι νὰ παγοδρομῶ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος χειμῶνος. Ἡ ὑγεία μου ἀπῆται τὴν ἐν καθαρῷ ἀέρι γύμνασιν. Τὸν δεῦτερον ἐκείνον χειμῶνα ἤμην ἀκόμη πρωτόπειρος ἐγυμναζόμενη λοιπὸν εἰς μίαν ἀπέκντρον γωνίαν. Ἡ ἐκτασις τοῦ πάγου ἦτο μεγίστη, ἠλπίζα νὰ μείνω ἀπαρατήρητος. Ἀλλὰ τὴν πρώτην φοράν, ποῦ κατεπίσθη ἡ Κλάρα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν πάγον, τὴν πρώτην στιγμὴν μὲ ἀνεκάλυψε. Καὶ ὅταν μὲ ἀνεκάλυψε, δὲν ἔλειψε πλέον ἀπὸ τὴν γωνίαν ἐκείνην. Ὅχι τάχα πῶς ἔβεινε ἐκεῖ εὐθὺς ἀμέσως μαζί μου. Ἀλλὰ μόλις ἔκαμνε ἓνα γύρον ἐπὶ τοῦ πάγου, κ' ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὴν γωνίαν μου. Οἱ γνώριμοί τῆς ἐσπευσαν ἐνοεῖται πάλιν νὰ τῆς ὑποδέσουν τὰς παγολισθίδας, νὰ τῆς γενοῦν καβαλιέροι, νὰ συμπαγοδρομήσουν, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη τίποτε. Ἐγὼ ἐπαιδευμένη νὰ μάθω τὰ μεγάλα τοξοειδῆ βήματα. Ἐσῦρες πόσον δύσκολα εἶναι, πόσον ἐπικίνδυνα. Ἐπειτα λοιπὸν πολὺ συχνὰ ἐπὶ τοῦ πάγου εἰς τὴν μακρυνὴν ἐκείνην γωνίαν. Ἀλλὰ μόλις ἔπειτα καὶ ἡ Κλάρα, — θορρεῖς ἐπαρμύονευσεν ἄρατος ἐκεῖ πλησίον — ἤρχετο νὰ ἰδῇ μὴν ἐκτύπησα, νὰ μὲ βοηθήσῃ νὰ ζανκρήσω. Ἐπὶ τέλους :

— Μὴν εἶσαι τόσο ἀκατάδεκτος, μὲ εἶπεν, δὲν θὰ τὰ μάθῃς ποτὲ μοναχός σου. Ἐλα νὰ τὰ δοκιμάσωμεν μαζί. — Τοιουτοτρόπως ἤρχισα μὲν νὰ παγοδρομῶμεν χεῖρι χεῖρι.

— Φαντάζομαι τούς άλλους φοιτητάς, εἶπον ἐγώ.

— Οἱ ἄλλοι φοιτηταὶ, καταλαμβάνεις. — Εἶπεν ἐκεῖνος μετὰ τινος περιφιλαντίας. "Ὅταν εἶδον τὴν ἀπροκάλυπτον ταύτην προτίμησιν, ἐδάγκασαν τὰ χεῖλη των. Καὶ ἀπεσύρθησαν ὡς εἰκὴς, ὁ ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ὑπῆρξε Κυριακῆ, καθ' ἣν ἐμείναμεν τρεῖς ὥρας ἐπὶ τοῦ πάγου. Τὰ ἄλλα κοράσια εἶχον κάθε στιγμὴν καὶ νέον *καβαλιέρον*. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν προσεφέρετο πλέον νὰ τρέξῃ μετὰ τὴν Κλάραν. Τὸ πρᾶγμα ἦτον φανερόν. Τὸ ἔκαμαν ἐξ αἰτίας μου. Διὰ τὴν προσβάλλον. Καὶ ἐκείνης μὲν δὲν τῆς ἔμελε διόλου. Ἀλλ' ἐγὼ τόσῳ περισσότερον ἤμην τώρα ὑποχρεωμένος νὰ μὴ τὴν ἀφήσω χωρὶς *καβαλιέρον*. Ἐπειτα, μετὰ ὅλην τὴν ἀπόλειαν τῶν χρωμάτων καὶ τῆς ζωηρότητός της, ἡ Κλάρα ἦτον ἡ ὠραιότερα, ἡ χαρισσότερα παγοδρόμος. Ἐκεῖνο δὲν ἦτο πλέον παγοδρομία τοῦ ἐκάμαμεν ἡμεῖς. Ἦτο πτῆσις διὰ τοῦ ἀέρος, διὰ τοῦ κενοῦ. Τόσον ἐλαφρὰ! Τόσον ταχεῖα! . . . —

Καὶ διακοπὴς ἐπὶ μικρὸν ὁ Πασχάλης, καὶ τρεῖς διὰ τῆς ὥρας αὐτοῦ χειρὸς τὸ προεξέχον μέτωπόν του, ὡς ἐὰν προσεπάθει νὰ ἀναθερμάνῃ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ :

— Ὅταν ὁ πάγος ἦτο νέος καὶ διαυγῆς ὡς κάτοπτρον, εἶπε, καὶ ἀντηνακλῶντο ἐν αὐτῷ, τόσον πλησίον ἀλλήλων, πετώσαι αἱ μορφαὶ μας, κ' ἐφαίνετο εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ τὸ γλαυκὸν τοῦ οὐρανοῦ χρῶμα, καὶ ἔβλεπον τὰ λευκά του νέφη ὀπισθοχωροῦντα ὑπὸ τοὺς πόδας μου, μετὰ τῆς ταχύτητος τῆς πτήσεως ἡμῶν. — Δὲν ἤξεύρω πῶς ἐφρούσκωνε πάλιν τὸ στῆθος μου, κ' ἐθερμαίνετο καὶ ἀνεπτεροῦτο ἡ φαντασία μου! Ἐνόμιζον ὅτι ἐφερόμην μετέωρος, ὑπερῆν τῶν νεφῶν, ὑπερῆν τοῦ στερεώματος, ἐφερόμην ὑπὸ τὰς πτέρυγας οὐρανοῦ Χερουβείμ, μετὰ πτῆσιν τόσον ταχεῖαν, τόσον ἠδονικὴν, ὥστε αἱ αἰσθήσεις μου συνήθως ἐμέθυον ἐκ τῆς ἠδονῆς, ἰλιγγίων ἐκ τοῦ τάχους, ἐσκοτίζοντο, ἐλιποθύμουν, μ' ἐγκατέλειπον! Καὶ μόνον ἡ ψυχὴ μου ἐξηκολούθει τότε νὰ πετᾷ, ὡς ἐν ὀνειρῷ, νὰ πετᾷ μετὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐπάνω, ἐπάνω, ἐπάνω, μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Ὑψίστου! Ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπλέτου φωτός, ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῶν θυμιῶντων καὶ ψαλλόντων ἀγγέλων, ἐκεῖ μοὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἐπιπτον γονυκλινῆς πρὸ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου του, καὶ παρεκάλουν μετὰ δακρύων τὸν Θεὸν νὰ μὲ παιδεύσῃ ὅσον σκληρότερον ἀξίζω, ἀλλὰ νὰ μὲ δώσῃ μίαν καρδίαν, μίαν νέαν καρδίαν, μετὰ τὰ ἀμεταχειρίστα αἰσθηματὰ της, μίαν καρδίαν καθαρὴν καὶ ἀμόλυντον, ἀξίαν τῆς Κλάρας, ἀξίαν τῆς καλλονῆς καὶ τῶν ἀρετῶν τῆς Κλάρας! Ἀλλ' ἐκεῖ, ἐφθάσαμεν αἰφνης εἰς τὸ ἄκρον τοῦ πάγου, εἰς τὴν ἀπόκέντρον γωνίαν, κ' ἐ-

σταματῶμεν ν' ἀναπνεύσωμεν. Καὶ πάντοτε, πάντοτε, πρὶν εἰσκακοῦσθῃ ἡ δέησίς μου, διακόπτετο τὸ ὄνειρον! "Ἐληγεν ἡ πτῆσις. — Καὶ τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις ἐτόνισεν ὁ Πασχάλης μετὰ τοιαύτης ψυχικῆς ἀγανακτήσεως, ὡς ἐὰν ἦτο βέβαιος, ὅτι ἡ πραγματοποίησις τῶν δεήσεών του ἀπετύγγανεν ἐκάστουτε μόνον καὶ μόνον διότι ἐτελείωνεν ἡ ἔκτασις τοῦ πάγου, πρὶν φθάσῃ εἰς τὰ ὅρια τοῦ Θεοῦ οὐδὲ πῶς τῆς ψυχῆς του.

— Ὅσάκις ἐσταματῶμεν, — ἐξηκολούθησε μετ' ἰκανὴν ὥραν, — ἡ Κλάρα μετὰ ἡρώτα περὶ τῆς νήσου μας. Ἐπεθύμει νὰ τῇ περιγράψω τὰς σκηνὰς τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου. Πρὸ πάντων ὁμῶς τῇ ἤρεσκε ν' ἀκούῃ παρ' ἐμοῦ τὰς περιπετείας τῆς ζωῆς μου. Νὰ τῇ διηγῶμαι τὰς στερήσεις, τὰς κακοπραθείας, τὰς δυσκολίας καὶ τὰ προσκόμματα, καθ' ὧν εἶχον νὰ παλαίσω, μέχρι ὅτου κατορθώσω νὰ ἐξασφαλίσω τὴν ἐκπαίδευσίν μου. Αὐτὰ τὰ ἤθελε μετὰ ὅλας τὰς λεπτομερείας τὰ ἤκουε μετὰ μεγίστην προσοχὴν κ' ἐστέναζε διὰ τὰς ταλαιπωρίας μου, καὶ τῆς ἤρχοντο συνεχῶς τὰ δάκρυα. . . Ἐπειτα τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐλπίδας μου, διὰ τὸ μέλλον. — Τί θὰ γείνω; ποῦ θ' ἀποκατασταθῶ; καὶ πότε; κ' εὐτυχεῖς, εὐτυχεῖς ὅσοι με περιμένουν — ὅσοι θὰ μ' ἐπανιδούν μετὰ τὴν βεβαιότητα, ὅτι ποτὲ, ποτὲ πλέον δὲν θὰ μ' ἀποχωρισθῶν. . . Καὶ — τί θέλεις νὰ σοῦ λέγω λεπτομερείας, σπαρασσούσας τὴν καρδίαν μου! Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκείνης ὁμολογίας περὶ τοῦ *Πετώματος Ὀλλανδοῦ*, εἶναι ἀληθές, ποτὲ δὲν μοὶ εἶπε τίποτε, τόσον φανερά. Καὶ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο ἦτο κυρίως ἀποτέλεσμα τῆς παιδικῆς αὐτῆς ἀφελείας, τῆς εὐθύτητος καὶ ἀνυποκρισίας της, διὰ τὸ ὅποιον τώρα ἐσωτερικῶς ἐντρέπετο καὶ μετενόει. Ἀλλὰ τί τὰ θέλεις. Αἱ συνεχεῖς αὐτῆς μεταπτώσεις ἀπὸ ζωηρότητος εἰς βεβασμούς, ἀπὸ χαρᾶς εἰς θλίψιν, ἀπὸ γέλωτος εἰς δάκρυα, χωρὶς ἀφορμὴν, χωρὶς αἰτίαν — ἔπειτα ἡ ἀλλαγὴ τῶν χρωμάτων, ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν, αἱ συγκεκομμένοι φράσεις, οἱ ἡμιπνιγμένοι στεναγμοί. . . Τὸ πρᾶγμα ἦτο φανερόν. Ἦ κόρη μετὰ ἡγάπα. . . Τὸ ἤξευρα — ἀπὸ τὸν ἐαυτὸν μου. . .

— Λοιπὸν καὶ σύ . . . ; — Ἠρώτησα φειστικῶς ὅταν ὁ Πασχάλης συνῆλθεν ἐκ τῆς συγκινησεως, ἢν ἡ ἐξομολόγησις αὐτῆ τῷ ἐπροξένοι. — Ἐπὶ πολλὴν ὥραν δὲν ἀπῆντησεν. Ἐπειτα ὑψώσας τοὺς δακρυβρέκτους ὀφθαλμούς πρὸς τὸν οὐρανόν :

— ὦ! εἶπε μετ' ἀπεριγράπτου πόνου. — Ἐρωτᾷ ἐάν! . . . Ἐάν ποτε Χριστιανὸς ἡγάπησε τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν, ἡγάπησα ἐγὼ τὴν Κλάραν! . . . Ὅσῳ μᾶλλον τὴν ἐγνώριζον — ἐξηκολούθησεν εἶτα, χαμηλώσας τὸ τε βλέμμα καὶ τὴν φωνὴν — τόσῳ πλείονα προτε-

ρήματα ἀνεκάλυπτον ἐν αὐτῇ, τόσῳ βαθυτέραν ἀγάπην ἐνέμοι! Ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον ὑψούτο κ' ἐμεγαλύνετο ἐκείνη εἰς τὴν ὑπόληψίν μου, ὅσῳ μεγαλητέρα ἦτο ἡ διαφορὰ μεταξύ αὐτῆς καὶ τοῦ περιτρίμματος ἐκείνου μέχρι τοῦ ὁποίου ἐταπεινώσα τὸν ἔρωτά μου, τόσῳ μᾶλλον εὐτελής καὶ ἀνάξιος ἐφαινόμην ἐγὼ ἐνώπιον τῆς Κλάρας τώρα. Φοβοῦμαι δὲν εἰμφορεῖς νὰ ἐνοήσῃ τὴν θέσιν μου ἐκείνην, ὅπως καὶ ἂν σοῦ τὴν περιγράψω. Φαντάσου ἕνα ἔρωτα θερμὸν ὡσὰν τὸν ἥλιον, φωτεινὸν ὡσὰν τὸν ἥλιον, ἀσπίλον ὡσὰν τὸν ἥλιον — τὸν ἥλιον τῆς πρώτης, τῆς παρθένου Δημιουργίας. Ἐ! ὁ ἥλιος αὐτὸς δὲν ἀνέτελλεν ἐπὶ παρθένου γῆς, ἀνυπόμῳ καὶ σφιγώσης, ὅπως ἀναδύσῃ τὸν πρῶτον πλοῦτον τῆς βλαστήσεως αὐτῆς ἀνάλογον καὶ ἰσοδύναμον πρὸς τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν τοῦ φωτός καὶ τῆς θερμότητος ἢν ἐδέχετο. Ἡ καρδία ἐφ' ἧς ὁ ἔρωσ τῆς Κλάρας ἠκτινοβάλλει ἦτο χώρα λεηλατημένη, διεπρασμένη, ἐρημωμένη διὰ παντός! Ἐθερμαίνετο, ναί. Ἀλλὰ οὕτως, ὥστε νὰ αἰσθάνεται μετὰ βαθείας κυστηρᾶς θλίψεως, ὅτι, ἐὰν δὲν εἶχε δεινότητῆς δὲν εἶχον ἀποξηρανθῆ, θὰ ἤμαζε τώρα ὡς ὁ μᾶλλον εὐώδης, ὁ μᾶλλον ἀνθηρὸς παραδείσος αἰσθημάτων. Ἐρωτῶ, ναί. Ἀλλὰ — καὶ τοῦτο ἦτο τὸ χειρότερον — μόνον καὶ μόνον ὅπως βλέπῃ καὶ παραβάλλῃ τὴν γυμνότητα, τὴν ἀσχημίαν καὶ τὸν ἐξουτελισμὸν της, πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς καρδίας τῆς Κλάρας! ὦ διατὶ ἐστάθην τόσον τρελὸς! τόσον ἀνόητος! Διατὶ ν' ἀσωτεύσω κ' ἐξουτελίσω τοὺς θεσσαυροὺς τῆς νεκρᾶς καρδίας μου. Τί καρδία! Τόσον εὐαίσθητος! Τόσον πλοῦσις! Ἀλλὰ καὶ τόσον ἀπειρος! τόσον ἀπρονοήτος! Δὲν διεχειρίσθη περισκεμμένως τὴν ἀψύλειαν τῶν αἰσθημάτων, δι' ὧν ὁ Θεὸς τὴν ἐπροίτισεν! Ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐν αὐτῇ ἀγάπης τὴν ἐπέβλεψεν ἡ πλημμύρα τὴν ἐστενοχώρει! Εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐκχειρίσῃ, νὰ ἐλαφρυνθῆ. Καὶ ὅταν προῆλθεν ἐνώπιόν της ἡ πρόστυχος ἐκείνη κόρη, δὲν ἠρώτησε, δὲν ἐσκέφθη νὰ κάμῃ οικονομίαν. Οἰκονομῶν! Καὶ ἦτο δυνατὸν; Ἐπίστευεν ὅτι ἡγάπατο. Ὅσῳ περισσότερα εἶδιδε, τόσα περισσότερα θὰ ἐλάμβανεν. Καὶ μετῆγγισα λοιπὸν ὅλους, ὅλους τοὺς θεσσαυροὺς τῶν αἰσθημάτων εἰς τὴν εὐτελεῖ της καρδίαν, εἰς τὸ ἀνάξιον, τὸ ῥυπαρὸν ἐκεῖνο σκεῦος, διὰ νὰ λάβω . . . ἀτιμίαν, ἐξουθενώσιν! Ἐθελοποίησα τὴν ταπεινώσιν, ἐλάτρευσα τὴν ἀσχημίαν! Τώρα τί ὑψηλὸν νὰ σκερθῶ πλέον διὰ τὴν Κλάραν, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἐξητελέισα προσκερθεῖς δι' ἐκείνην; Τί ὠραῖον, τὸ ὅποιον νὰ μὴ προσηχημίσθῃ συγχρωτισθὲν μετ' ἐκείνης; Οὐδὲν, οὐδὲν μοὶ ὑπελείφθη πλέον ἢ ἱερόν, ἢ ὅσιον, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἐβεβηλώθῃ προαφιερῶν ἐν εἰς ἐκείνην! . . . Τὴν δὲ Κλάραν τὴν ἡγάπων

— ὦ, τὴν ἡγάπων! Τὴν ἐλάτρευον, ὅπως τὸν Θεόν μου! Καὶ διὰ τοῦτο ἴσα ἴσα δὲν εἰμφοροῦσα ν' ἀσεβήσω πρὸς αὐτήν, νὰ τὴν προσβάλω. Οὐδ' εἰς τὸν ἀπώτερον φίλον του δὲν προσφέρει κανεὶς ἀνθη πεταλοροήσαντα, ποδοπατηθέντα. Εἰς τοὺς Θεοὺς ὁμῶς, εἰς τοὺς Θεοὺς προσφέρουσι μόνον τὰς ἀπαρχὰς, τὰς τελείας, μόνον τὰ ἐκλεκτὰ καὶ ἀνέπαφα. Πῶς εἰμφοροῦσα λοιπὸν ἐγὼ νὰ προσφέρω εἰς τὴν Κλάραν καρδίαν μεταχειρισμένην, αἰσθηματὰ τετριμμένα: Νὰ δεχθῶ ἀγάπην, ὁμοίαν μετὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ προσφέρω ὡς ἀντάλλαγμα τ' ἀποράγια, τ' ἀποπλύματα τῆς . . .

Καὶ ὁ Πασχάλης μετὰ ἠτένισε προκλητικῶς καὶ ἀποτόμως, περιμένων τὴν ἀπάντησίν μου. Ἐγνώριζον ὅτι ὁ ἐμπαιχθεὶς καὶ τοῦτ' αὐτὸ βεβηλωθεὶς ἐκεῖνος ἔρωσ του, ὅσον σφοδρὸς καὶ φλογερὸς ἦτο, τόσον ἦτον ἀγνὸς καὶ εἰλικρινῆς. Ἐγνώριζον τὴν χρηστοῦθειαν αὐτοῦ, καὶ κάπατε καὶ τὸν ἐπειράζον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς σεμνότητός του. Ἀλλ' ἡ ἀποκαλυπτομένη σημεριον ἐνώπιόν μου πρωτοφανῆς ἠθικὴ αὐστηρότης, οἱ περὶ ἐμοῦ φόβοι του, ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἐνοήσω τὴν ἐνώπιον τῆς Κλάρας θέσιν του, ὅπως καὶ ἂν μοὶ τὴν παρίστα, μ' ἔκαμαν, ἀγνοῶ πῶς, νὰ αἰσχυρθῶ αὐτὸς ἐμαυτὸν, νὰ μὴ γνωρίζω τί ν' ἀποκριθῶ. Τὸ πρᾶγμα ἤλθεν ἄλλως τε τόσον ἀνελπίζτως. Ὅταν, ἀποφασίσας νὰ μοὶ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν του, ἤρχησε προομιμαζόμενος μετὰ τόσης θλίψεως, τόσης ἀπελπισίας, ἠτοιμάσθη ν' ἀκούσω εὐθὺς ἀμέσως φρικτὸν τι, καταπληκτικὸν τι. Εἶχον λησμονήσῃ πρὸς στιγμὴν τὸν χαρακτῆρά του. Πρὸς ἠθικὴν τοῦ Πασχάλη παραχορδισίαν δὲν ἐχρηάζοντο πολλὰ πράγματα. Συγκρούσεις αἰσθημάτων, ὅσον ἀσήμαντοι καὶ ἂν ἦσαν κατὰ τὰς ἰδέας ἡμῶν τῶν ἄλλων, ἐπροξένουν ἀνεκῶσιν τρομερὰν ἀναστάτῳσιν ἐν τῇ ἐδικῇ του ψυχῇ. Καὶ καὶ μὲν, ὅπως συμβαίνει εἰς πολλὰς νευρικός κρίσεις, ἡ ἐξάφιν τῷ ἐπήρχετο ἀστραπηδόν, ὡς δι' ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος. Ἀλλὰ παρ' αὐτῷ ἡ ἐκφυροκρότησις δὲν ἐπηκολούθει στιγμιαία, ἡ συγκίνησις δὲν παρήρχετο, ὡς ἀποτέλεσμα κενοῦ καὶ ἀσκόπου πυροτεχνήματος.

Ἐπειτα, τίποτε τοιοῦτον δὲν κατηνάζετο ἐν αὐτῷ διὰ τοῦ χρόνου ἀπ' ἐναντίας ἐπέτεινετο. Ἀλλ' ἐπέτεινετο ὑπόουλος καὶ ἀοράτως, ἀνακυκλούμενον εἰς τὴν διανοίαν του, καὶ ἰσχυροποιούμενον πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ διαλεκτικῆς περὶ τὸ σκέπτεσθαι μεθόδου. Οὕτως ὡστε κυρίως οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προῖδῃ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα δυσαρμονίας τινος αἰσθημάτων τοῦ Πασχάλη, μόνον ἐπὶ τῆς κοινῆς βασιζόμενος ψυχολογικῆς ἐμπειρίας. Ἐννοεῖται λοιπὸν τὸ εἶδος τῆς ἀμηχανίας, εἰς ὃ μὲ περιῆγαγεν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη τροπὴ μετὰ τῆς ἰδιαζούσης διαλεκτικῆς του. Τὰ ἐπιχειρήματα

κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του δὲν ἦσαν γέννημα τῆς στιγμιαίας συγκινήσεως. Ὁ Πασχάλης ἐπανελάμβανεν ἔτι ἀπαξ διὰ ζωσῆς φωνῆς ὅτι μυριακίς ἴσως ἐζύγισε καὶ ἀνελογίσθη σιγηλὸς καὶ καθ' ἑαυτὸν. Περὶ τούτου ἔπρεπε νὰ ἤμικ βέβαιος. Ἐὰν ἐφάνιντό πως ἑλλιπῆ, ἐὰν τὰ ἐξέφερε πάντοτε ἐνδεδυμένα συγκεκριμέναις μορφάς, τοῦτο προήρχετο ἴσα ἴσα ἐκ τοῦ ὅτι ἐλάμβανε σποραδικῶς καὶ κατ' ἐκλογὴν ἐκ μιᾶς πολὺ λογικωτέρας καὶ τελειοτέρας συλλογιστικῆς ἀλύσεως μόνον ἐκείνους τοὺς κρίκους, δι' ὧν ἐνόμιζεν ὅτι θὰ καθίστα τὴν θέσιν του καταληπτὴν εἰς ἐμὲ εὐχερέστερον. Περιττὸν νὰ εἶπω, ὅτι δὲν τὸ κατώρθωσεν ὅσον ἐπεθύμει. Οὐδὲ διέλαθε τοῦτο τὸν Πασχάλην. Διότι, ὅταν εἶδεν εἰς πόσῃ ἀμνηχανίᾳ μὲ περιήγαγον οἱ λόγοι του, δὲν ἐπερίμενε πλέον νὰ τῷ ἀπαντήσω ἄλλα χαμηλώσας πάλιν τὴν φωνὴν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς :

— Ἀπηνουμην, εἶπε, τὴν γλυκυτέραν, τὴν ἀυλοτέρην εὐδαιμονίαν, ἣν θνητὸς ἠδύνατο νὰ ὀνειρευθῆ ποτὲ ἐν τῷ κόσμῳ — ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γείνη. Ἀφοῦ δὲν ἦμην ἄξιος, δὲν εἶχον ἀτέλην νὰ ὑποδεχθῶ τὸν Θεόν μου, ἔπρεπε νὰ ἐκχωρήσω τῆς ὁδοῦ του. Ἐπρεπε ν' ἀποφύγω τὴν συναναστροφὴν τῆς Κλάρας. Ἐξέυρεις τὴν δύναμιν τῆς βουλήσεώς μου. Μῆνας ὀλοκλήρους δὲν ἐπάτησα εἰς τὴν οἰκίαν των· δὲν τὴν εἶδον. Ὁ γέρον παρεπονέθη ἐπανειλημμένως, ὡς ἦτον ἐπόμενον, ἀλλὰ — τὸ λέγω μετ' αἰσχύνης — κατέφυγα εἰς ψεῦδη. Καὶ πότε μὲ τὴν μίαν, πότε μὲ τὴν ἄλλην πρόφασιν, τὸν ἀπέφευγον, μέχρις ὅτου, βαρυνθεὶς μὲ παρήτησε, καὶ δὲν μοὶ ὤμιλε πλέον. Ἡ δυστυχία μου τώρα ἦτο φοβερά. Ἡ ὁδὸς ἡ ἀγούσα πρὸς τὴν Κλάραν ἐκλείσθη ὑπὸ τῆς ἰδίας μου χειρὸς κ' ἐκλείσθη διὰ παντός! Τὸ τί ὑπέφερα κατὰ τὸ μακρὸν μακρὸν ἐκεῖνο διάστημα εἶναι ἀπερίγραπτον. Εἶχον ἐπιβάλει εἰς τὴν βούλησίν μου περισσότερον, παρ' ὅτι ἡ σταθερότης αὐτῆς ἐπεδέχετο. Εἶχον ὑποβάλει ἑμαυτὸν εἰς θυσίαν ὑπεράνθρωπον, ἀνωτέραν παντός ἡρωισμού. Μίαν ἡμέραν λαμβάνω αἴφνης ἐν γράμμα. — Τὸ ἐπερίμενον : Ἦτον ἀπὸ τὴν Κλάραν.

Καὶ ὁ Πασχάλης ἔθηκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας, διὰ νὰ μοὶ δεῖξῃ ἴσως ποῦ εὐρίσκεται τὸ γράμμα ἐκεῖνο, ἀλλ' ἴσως καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῆ ὅτι εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὴν θέσιν του. Ἐπειτα λαβὼν τὴν συγκοπίσαν ἀναπνοὴν του :

— Δὲν ἔλεγε τίποτε μέσα, εἶπε, τίποτε! Οὐτε ὅσα μὲ εἶπε κατὰ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον ὑπαινιγμὸν, μὲ τὸν *Peiwrta Ollard* τοῦ Βάγνερ. Ἀλλ' ἐγὼ ἀνεγίνωσκον πολλὰ, παρὰ πολλὰ. . . Αἱ λέξεις ἦσαν ποτισμέναι μὲ δάκρυα. — Διὰ τὴν μητέρα τῆς τάχα, τὴν νεκρὰν τῆς μητέρα. Τὴν ἐπόθει, μοὶ ἔγραφεν. Ἐπόθει νὰ ἐνωθῆ μετ' αὐτῆς — εἰς τὸν οὐρανόν!

Ἐπὶ γῆς δὲν εἶχε κανένα φίλον. — Ἀφ' οὗτου ἔπυσε νὰ μὲ βλέπῃ κ' ἐμὲ — κανένα! Ἦνωσα τὰ δάκρυά μου μὲ τὰ ἰδικά της ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης· ἐκλαυσα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ δὲν ἀπήντησα. — Ἐγραψα, δὲν σὲ λέγω, ἔγραψα μίαν ἀπάντησιν, ἀλλὰ τὴν ἔκλαυσα. Ἐπειτα ἔγραψα μίαν ἄλλην, καὶ τὴν ἐπῆγα εἰς τὸ ταχυδρομεῖον. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐκρατήθην, δὲν τὴν ἔριψα εἰς τὸ κιβώτιον. Τὴν ἐξέσγισα. Εἶχον ἕνα τρομερὸν κεφαλόπονον ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸ ἐσπέρας, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐβγήκα νὰ πάρω ὀλίγον ἀέρα. Ἦμην ὡσάν τρελὸς, ἀλλ' ὅμως ἐσκέφθην καὶ δὲν ἐπῆγα εἰς τὸν κοινὸν περιπάτον. Ἦτο πιθανὸν νὰ συναντηθῶμεν. Ἐξῆλθον ἔξω τῆς πόλεως, ἐπῆρα ἕνα ἔρημον δρόμον — δὲν ἤξευρα καλὰ καλὰ ποῦ ἐπήγαίνα. Ἐκεῖ νομίζεις ἦτο μία μυστικὴ ἀνταπόκρισις! Μία ὑπερφυσικὴ συνεννόησις τῶν καρδιῶν! — μ' ἐκυρίευσεν ἕνας φλογερὸς, ἕνας ἀκατάσχετος πόθος νὰ ἰδῶ τὴν Κλάραν. Νὰ τὴν ἰδῶ καὶ ἀπαξ ἔτι, καὶ ὕστερα ν' ἀποθάνω. Ἦτον ἀδύνατον νὰ προχωρήσω. — Κάλιον νὰ ἐπέστρεφον ὀπίσω! — Ἀλλ' ὄχι, ὁ νοῦς ἐνίκησεν ἡ βούλησις ἐθριαμβεύσεν ἐκ νέου. Ἐξηκολούθησα τὸν δρόμον μου. Ἀλλὰ μόλις ἔκαμα πέντε βήματα — καὶ ἰδοὺ ἡ Κλάρρα ἐμπρὸς μου! Ἡ Κλάρρα — ὄχι! Τὸ φάσμα τῆς! Ἡ σκιά τῆς! Τόσον ἦτον ὠχρά! Τόσον παρηλλαγμένη! Πῶς εὐρέθη ἐκεῖ; καὶ διατί; Δὲν γνωρίζω. Ἀλλὰ, ἀπὸ τότε νομίζω, μοὶ ἐπανέρχεται ὁ σφοδρὸς ἐκεῖνος πόθος, ἀπαράλλακτα καθὼς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ ὁσάκις μὲ κυριεύσῃ — ὅπου καὶ ἂν ἦμαι, ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῶ, — φοικιῶ ἐνῶ σοὶ τὸ λέγω! — ἡ Κλάρρα παρουσιάζεται ἐμπρὸς μου! Ἡ Κλάρρα — ὄχι! Τὸ φάσμα τῆς! Ἡ ψυχὴ τῆς! . . . Ἐν τούτοις ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἦτον ἡ Κλάρρα. Δὲν ἐπρόφθασα νὰ τὴν ἰδῶ, καὶ τὴν εἶχον λιπόθυμον — εἰς τὰς ἀγκαλάς μου! . . .

Πολλὴν ὥραν δὲν ἐμείναμεν μαζὶ — ἐπανήρχισε λέγων ὁ Πασχάλης, ἀφρημένος ἔτι ἐκ τῶν σκέψεων εἰς ἃς αἱ ἀναμνήσεις ἐκείναι τὸν ἐβύθισαν. — Ὅχι, δὲν ἐμείναμεν πολλὴν ὥραν. Καὶ ὅμως, ὅταν ἐσκέφθην περὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὰ ἴδια, ἦτον ἀργά, πολὺ ἀργά. Εἶχεν ἀνατελεῖ πρὸ πολλοῦ ἡ σελήνη, χωρὶς νὰ τὴν παρατηρήσωμεν. Εἶχομεν εἰσέλθει εἰς τὸ πλησίον δάσος, κ' ἐκαθήμεθα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ κορμοῦ ἑνὸς ἀποκοπέντος δένδρου, πλησίον τοῦ μικροῦ κατακρήσματος, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ λιβαδίου. Ὅταν ἠγέρθην καὶ περιεσκόπησα εἰς τ' ὀμιχλώδες τῆς σελήνης φῶς, διεκρίνα ἐν ἀποστάσει τὸ μελανὸν ἀνάστημα ἑνὸς ἀτόμου, τὸ ὅποιον μᾶς παρεμόνευεν ἐκεῖ, ὡς ἀκίνητος σκιά, μᾶς εἶχε παραμονεύσει καθ' ὅλον τὸ διάστημα, καὶ ὡς σκιὰ σιγηλὴ μᾶς παρεκολούθησε μέχρι τῆς πό-

λεως. Ὅταν εἰσῆλθομεν εἰς τὴν πρώτην φωτισμένην ὁδόν, μᾶς ἐπλησίωσε καὶ ἀπέσπασε τὸν βραχίονα τῆς Κλάρας ἀπὸ τοῦ ἐδικοῦ μου. Ἦτον ἡ συγγενῆς, ἡ σύντροφος τῆς Κλάρας. Τότε ἐνόησα, ὅτι ἡ κόρη δὲν εἶχεν ἐξέλθει μόνη. . . ὅτι. . . — Καὶ ὁ Πασχάλης, τοῦ ὁποῦ ἡ φωνὴ καθίστατο βαθμηδὸν ἀσθενῆς καὶ ἀσθενεστέρα, εἰσώπησεν ἐνταῦθα, ὡς σιωπῆ τοῦ ἀσθενὸς παιδίου ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἱστορίας του, ἠδέως ἀποκοιμώμενον. Ὁ Πασχάλης δὲν ἀπεκοιμήθη, ἀλλ' ἡ ἐκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν, οἱ ἐλαφροὶ σπασμοὶ τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, αἱ ἀνεπιείθητοι συστολαὶ καὶ διαστολαὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ, ἐμαρτύρουν προδήλως, ὅτι αἱ γλυκεῖαι συγκινήσεις τῆς συναντήσεως ἐκείνης παρήλαυνον ἔτι ἀπαξ πρὸ τῆς θλιβερᾶς αὐτοῦ ψυχῆς, ὡς ἐν ἠδύτατῳ ὄνειρῳ.

— Ἦμην ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος! — Εἶπεν εἶτα, βαθῶς ἀναστεναῖζας. — Ὁ εὐδαιμονέστατος καὶ συγχρόνως ὁ ἀθλιώτατος! . . . Ἐνόσῳ εἶχον τὴν Κλάραν παρ' ἐμοί, ἐνόσῳ τὴν ἔβλεπον, τὴν ἤκουον, ἤμην κυριευμένος ἀπὸ ἐν εἶδος γλυκεῖας μέθης, μαγικῆς ἐκστάσεως. Ἡ σθανόμην ἑμαυτὸν ἀλλότριον τοῦ κόσμου, ὑπεράνω τοῦ κόσμου. Δὲν ἐσκεπτόμην τοὺς διέποντας αὐτὸν ἠθικοὺς νόμους. Δὲν ἐφρόντιζα. Ἀλλ' ὅταν ἀπεχωρίσθην, ὅταν εὐρέθην εἰς τὸ δωμάτιόν μου κατὰ μόνας, τότε ἐσυλλογίσθη τί ἐπραξά, καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι ὀνειρευθεὶς ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Παραδείσου, ἀφρηνίζομένη ἐν τῇ σκιά τῆς Κολάσεως. Ἐκαστον φίλημα ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς παρθένου μοὶ παρίστατο τώρα, ὡς φρικτὴ ἱεροσουλία. Καὶ μόνῃ ἡ ἀνάμνησις τῆς περιπτώσεως αὐτῆς μὲ ἀπετέφρωνεν, ὡς ἡ φλόξ τὸ ἀπεξηραμένον φρύγανον! Ἦτον ὡς ἐὰν ἐθεβήλωσα τ' ἄγια, ἐμόλυνα τὰ ἱερά! — Ἐγὼ, ἀμαρτωλὸς καὶ ἀκάθαρτος! Πῶς θὰ μ' ἐμυσάττετο ἡ ἀγνὴ ἐκείνη κόρη, ἐὰν ἐγνώριζε μὲ τί ἄνθρωπον ἔχει νὰ κάμῃ! Καὶ ποῦ ἔμεινε λοιπὸν ἡ ἀνδρική μου ἀπόφασις νὰ μὴ ἀσεβήσω εἰς τὴν Κλάραν; Καὶ ποῦ ἔμεινεν ἡ ἠθική; Πρέπει νὰ ἐξομολογηθῶ! Πρέπει νὰ τῇ ἀποκαλύψω: Ὁ Ἔρω, ἐν νομίζεις πρωτογενὴ καὶ πρωτότυπον, εἶναι βεβαιωμένη ἀντιγραφὴ, εἶναι ἡ ἕχῳ μόνον τοῦ ἀληθινοῦ, ὅστις ἐσπαταλήθη ὅπου δὲν ἔπρεπε! — Καὶ ἐκάθησα λοιπὸν, καὶ ἔγραψα μίαν ἐπιστολὴν, μίαν μακρὰν ἐπιστολὴν. Καὶ τῇ τὰ εἶπον. Καὶ τῇ εἶπον τὸ διατί, καὶ τῇ ἔδωκα νὰ καταλάβῃ, ὅτι ἄνθρωπος ὡς ἐγὼ, οὐχὶ ἀγάπησεν ἦτον ἄξιος ἐκ μέρους τῆς, ἀλλὰ περιφρονήσεως καὶ ἀποστροφῆς. Ἀλλ' ὅταν ἐσφράγισα τὴν ἐπιστολὴν, ἐνθυμήθην, ὅτι ἐλησμόνησα τὴν ψυχικὴν τῆς Κλάρας ἀγαθότητα, τὴν ἐπισκεψίαν καὶ ἀνεξικακίαν τῆς ἀπείρου, τῆς παιδικῆς αὐτῆς καρδίας. Καὶ ἐσκέφθην ὅτι μεθ' ὅσα καὶ ἂν κατηγορήσατο τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἡ Κλάρρα θὰ μὲ συγχωρήσῃ. Χά-

ριν τοῦ πρὸς ἐμὲ ἔρωτός της, θὰ μὲ συγχωρήσῃ. Καὶ ἂν μὲ συνεχώρει — ὦ! ἂν μὲ συνεχώρει. — Ἀνάθεμα τὴν στιγμὴν ποῦ μοὺ ἐπῆλθεν ἡ ἀπάνθρωπος ἰδέα! — Ἐσυλλογίσθη, ὅτι, ἂν μὲ συνεχώρει, ἂν ἐξηκολούθει νὰ μὲ ἀγαπᾷ, ἐν γνώσει τῆς ἠθικῆς ἐκείνης ταπεινώσεώς μου, θὰ ἐγένετο μέτοχος αὐτῆς, θὰ ἐξητυλιζέτο καὶ αὐτὴ ἡ ἰδέα. Καὶ τότε τὸ ἰδανικὸν ἐκείνο ὕψος, ἐφ' οὗ μέχρι τοῦδε τόσον εὐλαβῶς προσητένιζον τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας μου, θὰ ἐξέλιπεν. Ὁ πρὸς αὐτὴν ἔρωτός μου θὰ ἐμειοῦτο! — Καὶ ἐξέσγισα τὴν ἐπιστολὴν! Καὶ τὴν ἔκλαυσα!

[Ἐπεται συνέχεια].

G. M. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Τὰ Χριστούγεννα ἐν Γαλλίᾳ. — Παραγωγή τῆς λέξεως Noël. — Πρώτη καθιέρωσις τῆς ἐορτῆς τῆς γεννήσεως. — Προσδιορισμὸς τῆς 25 Δεκεμβρίου ὡς ἡμερομηνίας τῆς γεννήσεως. — Λόγοι ἀγαθόντες εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς χρονολογίας ταύτης. — Ἡ ἐν Ρώμῃ πανήγυρις natalis dies τῶν αὐτοκρατόρων μετατραπέσα ἐντελῶς εἰς πανήγυριν τῶν Χριστουγέννων. — Ἡ διὰ σκηναίων παρατάσεων ἱεροτελεστία τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεσαιῶνος. — Ἐθίμα καὶ ἔξεις ὑπάρχουσαι σήμερον κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Noël ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Σουηδίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. — Ἡ παραμονὴ τοῦ νέου ἔτους καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἀθώματα. — Ἡ βιομηχανία τῶν ἀθωμάτων ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. — Νέα ἤλεκτροκίνητα καὶ ἤλεκτροφόρα τοῦ Gustave Trouvé ἀθώματα καὶ ἀδαμάντινα κοσμήματα.

Ἡ πόλις τῶν Παρισίων, ὡς πάντοτε, ἐώρτασε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὰ Χριστούγεννα ἐν μέσῳ μεγίστης καὶ γενικῆς εὐθυμίας.

Noël οὐ μόνον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπόσῃ τῇ Γαλλίᾳ εἶναι μία τῶν μεγαλειτέρων ἐορτῶν ἢ μάλλον ἡ μεγαλειτέρα τοῦ ἔτους. Ἡ λέξις Noël περιλαμβάνει τὴν χαρὰν τῶν παιδιῶν, τὴν εὐθυμίαν καὶ τὰς διασκεδάσεις τῶν νέων, τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὰς συγκινήτικας τῶν γερόντων ἀναμνήσεις, τὴν ἀγαλλίασιν τέλος καὶ εὐφροσύνην τῆς οἰκογενείας.

* *

Παρ' ἡμῖν ἡ ἐορτὴ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ δὲν διετήρησε τὴν αὐτὴν ἐξοχὸν σημασίαν, ἣν παρὰ τοῖς δυτικοῖς. Ἡμεῖς ἔχομεν παρομοίαν δημοτελεθῆ ἐορτὴν περίπου τὴν *Ανάστασις*. Παρὰ δυτικοῖς ὅμως ἡ ἐορτὴ αὕτη, ἣτις παρ' ἡμῖν διερχεται ἐν θρησκευτικῇ εὐλαβείᾳ καὶ γαλήνῃ, εἶναι ἡ μεγαλειτέρα, ἡ σπουδαιότερα τῆς θρησκείας αὐτῶν.

Ἄλλοτε δὲ εἶχε τσακὴν σημασίαν, καὶ τοιαύτη χαρὰ καὶ διασκεδάσις τοῦ λαοῦ ἐν αὐτῇ περιεκλείετο, ὥστε ἡ λέξις Noël κατήντησε νὰ

φέρηται ἀνά τὸ στόμα ὡς εὐτυχῆς ἀναφώνησις, δι' ἧς ἐγένετο δεκτὸν πᾶν αἴσιον συμβῆν, πᾶσα εὐνοικία ἀπροσδόκητος τῆς τύχης. Διὰ τῆς ἀναφώνησεως δὲ τῆς λέξεως *Noël* ἔτι ἐν Γαλλίᾳ ὁ λαὸς ὑπεδέχεται θριαμβευτικῶς τοὺς ἐπανακάμπτοντας εἰς τὴν ἐστίαν αὐτῶν προνομιούχους βασιλεῖς ἢ στρατηγούς των. Σήμερον ἐξέλιπε μὲν ἡ συνήθεια αὕτη, διατηροῦνται ὁμῶς ἐν ἀπάσῃ τῇ ζωηρότητι αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τῆς γεννήσεως διαχύσεις τοῦ λαοῦ καὶ δικασθεῖσαι τῶν οἰκογενειῶν.

* *

Ἡ λέξις *Noël* κατὰ τοὺς πλείστους φιλολογοῦντας προήλθεν ἐκ τῆς *Emmanuel*, λέξεως ἐβραϊκῆς σημαίνουσης ὁ Θεὸς μετ' ἡμῶν.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ἐορτῆς ταύτης εἶναι σκοτεινὴ. Ἐν τούτοις, λέγεται, ὅτι πρῶτος ὁ πάπας Τελεσφόρος, ὁ ἀποθανὼν τῷ 138 μ. Χ. ἔτος καθιέρωσεν αὐτήν.

Οὐχ ἦττον, ὅπως καὶ ἂν ἦ, ἡ ἐορτὴ ἀπαξ καθιερωθεῖσα ἐγένετο προθύμως ἀσπαστὴ ὑπὸ παντός τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος καὶ ἤρξατο νὰ ἐορτάζηται μετὰ μεγάλης πομπῆς, πλὴν οὐχὶ πανταχοῦ καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν, καθ' ὅσον αὕτη οὐδύλως παρ' οὐδενὸς εἶχεν ὀρίσθῃ, μὴ ἀναφερομένου τινὸς σχετικοῦ πρὸς αὐτήν εἴτε ἐν τῇ παλαιᾷ εἴτε ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ.

Οὕτω δὲ ἐν Ἀνατολῇ, ἀλλαχοῦ μὲν ἐορτάζετο κατὰ μῆνα Ἰανουάριον συγχυζομένη πρὸς τὴν ἐορτὴν τῶν Ἐπιφανείων, ἀλλαχοῦ δὲ κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ἢ Μάιον, καθ' ἣν ἐποχὴν δηλαδὴ ἡ φύσις μυροβόλος ἦνθει καὶ ἐξωργοῖτο.

* *

Κατὰ τὸν δ' αἰῶνα ὁμοίως — ὡς ἀναφέρει Ἰωάννης ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας εἰς ἐπιστολὴν του τινὰ ἐπὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, — πρῶτος ὁ ἅγιος Ἰεροσολύμων Κύριλλος ὑπέκρινε τὸ ζήτημα τῆς ἡμερομηνίας δι' ἐπιστολῆς του ἀπευθυνθείσης πρὸς τὸν πάπαν Ἰούλιον Α', ὅστις ἐκοινοποίησεν ἐκ τούτου ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς πάντας τοὺς ἐκκλησιαστικούς φιλολογοῦντας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει προσκαλῶν αὐτούς, ὅπως ἐρευνήσωσι καὶ ὀρίσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν ἀληθῆ τῆς γεννήσεως ἡμέραν.

Ἐκ τῆς παπικῆς ταύτης λοιπὸν ἐπιστολῆς τότε διὰ κοινῆς συνεννοήσεως προέκυψεν ἡ ἡμερομηνία τῆς 25 Δεκεμβρίου, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἀθαιρέτως, καθ' ὅσον οὐδαμῶς ἐν τῇ Γραφῇ ἀναφέρεται, ὡς ἐβημεν εἰπόντες, ἡ ὑποδεικνύεται οὔτε ἡ ἡμέρα, οὔτε ὁ μῆν τῆς γεννήσεως, ἐξ οὗ κατόπιν ὁρμώμενοι διάφοροι ἀμφισβήτησαν τὴν χρονολογίαν ταύτην, οὐχὶ ὁμοίως μετ' ἐπιμονῆς ἢ ἀποταλέσματος τινός.

* *

Ἐν τούτοις ἀναφερόμεν ἐνταῦθα τοὺς λόγους, ἐφ' ὧν, ὡς λέγεται, στηριζόμενοι οἱ φιλολογοῦντες τότε, ὥρισαν τὴν νύκτα τῆς 24 πρὸς τὴν 25 Δεκεμβρίου.

Κατὰ πρῶτον ἐζητήθη ἡ ἡμερομηνία τῆς γεννήσεως τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.

Κατὰ τὴν παλαιὰν Γραφήν, ὁ μέγας ἱερεὺς τῶν Ἑβραίων ἀπαξ μόνον τοῦ ἔτους εἰσῆρχετο εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἐξέλασμοῦ, ἣτις ἦτο ἡ τετάρτη μεγάλη ἐορτὴ ἡ ἐγκατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. Ἡ ἐορτὴ δὲ αὕτη ἐτελεῖτο τὴν 10ην ἡμέραν τοῦ ἐβδόμου Ἰουδαϊκοῦ μηνός, ὅστις περίπου συμπίπτει πρὸς τὸν ἡμέτερον Σεπτέμβριον μῆνα.

Ὁ Ζαχαρίας λοιπὸν ὁ πατήρ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὅστις ἦτο μέγας ἱερεὺς, μετὰ τὴν τέλει τῆς μεγάλης ταύτης ἐορτῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἐρευνητῶν, τὴν 24 Σεπτεμβρίου πλήρης εὐχαριστήσεως καὶ εὐτυχίας ἐπανευρίσκων τὴν καλὴν καὶ ἀγαθὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἐλισάβετ, μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ὕψιστου τῶν ἱερῶν καθόντων αὐτοῦ κατὰ τὴν μεγάλην ἐορτὴν τοῦ ἔτους.

Ἡ οἰκογενειακὴ δὲ αὕτη εὐτυχία κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην παρήγαγε τὸν καρπὸν αὐτῆς, ἦτοι τὴν σύλληψιν τοῦ Προδρόμου Ἰωάννου. Ἐκ τούτου λοιπὸν τοῦ ὑποθετικοῦ ὅπως γεγονόςτος εὐρέθη ἡ γέννησις τοῦ Ἰωάννου μετὰ 9 μῆνας, ἦτοι τὴν 24 Ἰουνίου.

* *

Ἦδη λοιπὸν θεθείσης ὁποσδήποτε τῆς ἡμερομηνίας τῆς συλλήψεως καὶ γεννήσεως τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, εὐκολοῦ ἦτο ὁ προσδιορισμὸς καὶ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, καθ' ὅσον γνωστὸν ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὅτι, ὅτε ὁ Ἄγγελος πρωτοστάτης παρέστη πρὸ τῆς Παρθένου Μαρίας, ὅπως εὐαγγελιστὴς αὐτὴν καὶ ἀναγγεῖλη τὴν μετ' ὀλίγον διὰ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος σύλληψιν τοῦ θείου παιδός, ἦτο τότε «ὁ ἕκτος μῆν τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς Ἐλισάβετ», ἦτοι περὶ τὸν μῆνα Μάρτιον, ὅτε ἀναγινώσκονται ἐπ' ἐκκλησίαις, ὡς γνωστὸν, καὶ οἱ εὐαγγελισμοὶ τῆς Θεοτόκου.

Ἐκ τούτου λοιπὸν ὁρμώμενοι, ὅτι μεταξὺ τῆς συλλήψεως τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρχε διάστημα χρόνου 6 μηνῶν, ὥρισαν τὴν 25 Μαρτίου, ὡς ἡμέραν τῆς συλλήψεως (ἐξ οὗ ἡ ἐορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ) καὶ μετὰ 9 ἀκριβῶς κατόπιν μῆνας, ἦτοι τὴν 25 Δεκεμβρίου, ὡς ἡμέραν τῆς γεννήσεως.

Ὁ τοιοῦτότροπος προσδιορισμὸς τῆς γεννήσεως ἔτι ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἐξῆς δεδομένου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Πρόδρομος Ἰω-

άννης ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶπεν «πρέπει αὐτός ν' αὐξάνῃ καὶ ἐγὼ νὰ σμικρύνωμαι», τοῦθ' ὅπερ ἐξηγήθη ὅτι ὑπαινίσσεται τὴν περίεργον σύμπτωσιν τῆς ἐποχῆς τῶν γεννήσεων αὐτῶν, ἦτοι τὴν τοῦ Προδρόμου, συμβῆσαν καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ἥλιος ἀρχεται νὰ στρέφεται πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἐπομένως ὁ χρόνος τῆς ἡμέρας βραίνει σμικρυνόμενος, καὶ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀρχεται νὰ συμβαίη τὸ ἐναντίον.

* *

Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ὡς εἶπομεν, ἐγένετο ἡ ἐορτὴ ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν καὶ ἀμέσως ἔλαβε τὸν δημοτελῆ χαρακτῆρα αὐτῆς, εἰς δὲ τὰ χίσιστα ἀνεμίχθησαν κατὰ τόπους καὶ διάφοροι παραδόσεις καὶ ἔθιμα, ἐξαρτώμενα ἐν μέρει καὶ ἐκ τῶν δημοτελῶν ἐορτῶν τῶν τελουμένων πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ!

Ἐν Ρώμῃ καὶ πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπανηγουρίζετο δημοτελέστατα ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεως τῶν αυτοκρατόρων αὐτῆς ἦτο ἡ μεγαλύτερα τῶν ἐορτῶν αὕτη, καλουμένη *natalis dies* ἢ *natalitium*.

Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅποια κατόπιν πανηγυρις ἐπεφυλάσσετο ἐκεῖ διὰ τὴν γέννησιν τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ. Τὰ Χριστούγεννα ἀπεροφόρησαν τὴν *natalis dies*, ἢ μᾶλλον ὑποκατέστησαν ταύτην καθ' ὅλοκληρίαν, καθ' ὅσον ἦδη τὰ ἐκκλησιαστικὰ κληενδάρια ἐσημείουσιν τὴν ἐορτὴν ταύτην διὰ τῆς αὐτῆς λατινικῆς ὀνομασίας *natalis dies*.

Οὕτω δὲ ἡ ἐορτὴ τοῦ Χριστοῦ ἐπανηγουρίζετο διὰ μεγάλης δημοτελεστίας καὶ πομπῆς, πανδήμου εὐθυμίας, παιγνίων, συμποσίων καὶ πλήθους παρομοίων διασκεδάσεων. Ἐκτοτε δὲ καθιερώθησαν καὶ τὰ ἄσματα τῶν Χριστουγέντων, τοῦ βωμικικοῦ λαοῦ ψάλλοντος γεγυνοῦσα τῇ φωνῇ κατὰ τὴν ἱεροτελεσίαν τῆς ἐορτῆς ταύτης ἄσματα ἀφηγούμενα τὰ κατὰ τὴν θείαν γέννησιν, ἀτινα ἀπεκάλουν *χαρασίβοηρ*.

* *

Ἐν ἀπάσῃ τῇ Δύσει καὶ ἰδίᾳ τῇ Ἰσπανίᾳ, μετ' ὀλίγον ἡ ἐορτὴ αὕτη ἐτελεῖτο κατὰ περίεργον ὅπως τρόπον. Ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κατὰ τὴν ἱεραρχίαν πρόσωπα ἐξησηκόμενα ὑπεδύοντο καὶ ὑπεκρίνοντο τὰ διάφορα κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ λαβόντα χώραν γεγονότα καὶ ἀπήγγελλον διάφορους εὐλαβεῖς συνθέσεις πρὸ τῆς κατεσκευασμένης φάτνης, ἐνθα ἐθαῖτο ἀποθετιμένον νεογέννητον παιδίον παριστῶν τὸν Ἰησοῦν βρέφος.

1. Ὁ Βολταῖρος ἐν τῇ Φιλολογικῇ λεξικῇ αὐτοῦ καὶ ὁ Peyral ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἰησοῦ θεωροῦσι τὴν ἐορτὴν τῆς γεννήσεως ὡς καθαρὰν ἀντικατάστασιν τῆς ἐορτῆς τῶν ἀρχαίων, τῶν Κρονίων, ἣτις κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν τοῦ ἔτους ἐπανηγουρίζετο.

Πλὴν καὶ ἐν ἀρχῇ μετὰ κατανύξεως καὶ εὐλαβεῖς τελούμεναι αὐταὶ σκηνικαὶ παραστάσεις παρεξέτραπην καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἐκκλησιαστικούς ποιμένας αὐστηρῶς ν' ἀπαγορεύσωσι τοῦ λοιποῦ τὰς τοιαύτας ἱερὰς λειτουργίας.

Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὰς ἀπαγορεύσεις ταύτας, αἱ παραστάσεις ἐξηκολούθησαν εἰς τινα μέρη μετὰ ἐντάσεως μάλιστα κωμικῆς.

Δὲν παρήλθεν οὐδὲ εἰς αἰῶν, ὅτε, ἀναφέρεται, ἐν τινι τῆς Ἰσπανίας πόλει παριστάνετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκκλησίας ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ, ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ κωμικώτερον, ὑπὸ προσώπων φερόντων ἐνδύματα καὶ προσωπεῖα λίαν παράδοξα, ὡν προηγούντο μουσικὰ ὄργανα, τετράχορδα, κιθάροι, κύμβαλα, τύμπανα κλπ. Εἰς ταῦτα δὲ εἶποντο νεανίδες φέρουσαι ἐν χερσὶ λαμπάδας ἀνημμέναις, αἵτινες ἐν καταλλήλῳ ὄρα ἐτέλουν τὸν ἱερὸν χορὸν ἀδουσαι ποιήματα βουκολικὰ ἢ εἰδυλλια ποιημενικὰ, ἐν μεγίστῃ ἀφελείᾳ συνθετιμένα εἰς τιμὴν τῆς γεννήσεως.

* *

Ταῦτα πάντα σήμερον διὰ τῶν ἐπιμόνων προσπαθειῶν τῆς ἐκκλησίας καθηργήθησαν, οὐχ ἦττον παρέμεινεν ἡ ἀγρυπνία, ἡ εὐθυμία αὐτῆς δημοτικῆς τελετῆς, καθ' ἣν ἀπασαν τὴν νύκτα τῆς γεννήσεως, καὶ σὺν ταύτῃ πληθὺς ἄλλων περιέργων ἐξεων.

Πολλοχοῦ, ἐν ταῖς ἐξοχαῖς ἰδίως τῆς Γαλλίας, καθ' ἣν ἀπασαν τὴν ἱερὰν νύκτα διατηρεῖται ἐν τῇ ἐστίᾳ τὸ πῦρ ἄσβεστον διὰ κομποῦ ξύλου παχέος, ἐφ' οὗ, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς ἱεραρχίας τοῦ μεσονυκτίου καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ παράθεσιν τῆς τραπέζης, ἐπιχέουσιν ὀλίγον οἶνον ἐπικαλοῦμενοι τὴν εὐλογίαν τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἐπὶ τῆς οἰκίας, τῆς οἰκογενείας, τῶν ταξιδιωτῶν καὶ παντός ἐν γένει δυστυχοῦντος.

Ἐν τῇ βορείῳ δὲ Γαλλίᾳ τὰ Χριστούγεννα εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐορτὴ τῶν παιδίων. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅστις ἔλαβε ταῦτα εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ ὑπεσχέθη αὐτοῖς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, δὲν λησμονεῖ τοὺς ἀθώους φίλους του καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τοῦ ἔτους.

— Ἄν ἦσθε φρόνιμα παιδία, λέγει ἡ φιλόστοργος μήτηρ πρὸς τὰ τέκνα αὐτῆς, ὁ Χριστὸς θὰ καταβῇ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἵνα ὁλόχρυσον σύγγερον καὶ θὰ σᾶς φέρῃ παιγνίδια καὶ ζαχαρωτά.

Τὰ δὲ παιδία ἀφ' ἐσπέρας μετ' ἀνυπομονίας καὶ κρυφῆς χαρᾶς ἀποθέτουσι παρὰ τὴν ἐστίαν τὰ ὑποδήματα αὐτῶν, ὅπως τὴν πρῶτην περισυλλέξωσιν ὅσα ἀθύρματα ἢ σακχαρωτά τραγήματα ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν νύ-

κατα ελθόν αναπέθηκε ... δια τής χειρός των γονέων.

Ἐν Γερμανίᾳ καὶ Σουηδίᾳ ἐν ἀπάσαις ταῖς οἰκογενεαῖς κατασκευάζεται μετὰ χαρᾶς τὸ δένδρον τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ καὶ ἐν Ἀθήναις εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς αὐτόθι εὐγενούς Γερμανικῆς ἀποικίας. Τὸ δένδρον τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἰδίως μέγας κλάδος ἐλάτης χλοερὸς, τεθειμένος στερεῶς ἐπὶ σταυροειδοῦς βάσεως ἢ τραπέζης ἀπλής, καὶ κατάφοτος ἐκ σακχαρικῶν, μῆλων ἐπιχρῦσων, ἀθυρμάτων καὶ λοιπῶν δώρων, ἅτινα εἰσὶ προωρισμένα ὑπὸ τῆς οἰκοδεσποίνης διὰ τοὺς προσκεκλημένους καὶ πρὸ πάντων διὰ τὰ παιδιά. Ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου καίουσι κηρία εἰς ἀνάμνησιν ἀναμφιβόλως τοῦ οὐρανοῦ φωτός, ὅπερ ἐκ τῆς φάτνης τῆς Βηθλεὲμ διεσπάρη εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην.

Πολλὰ τοῦ δένδρου τοῦτο τοῦ Χριστοῦ οὕτως ἐστολισμένον καλύπτουσιν ἀφανῶς διὰ ψευδοῦς θήκης ἐν εἶδει κιβωτίου, ἣν ἀνοίγουσιν αἰφνης, καθ' ἣν στιγμὴν οὐδὲν ἀναμένεται τοῦτο, ὅπως προξενήσωσιν εἰς τὰ παιδιά τὴν ἐκπληξίν καὶ χαρὰν τοῦ αἰφνιδίου θεάματος καὶ ὅπως ἀποδώσωσιν ἰδέαν θείας τοῦ δένδρου προελεύσεως.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἑορτὴ ἔχει τὸν ἀληθῆ οἰκογενειακὸν χαρακτῆρα οὔσα ταύτοχρόνως καὶ ἡ μεγαλειτέρα τῆς θρησκείας ἑορτὴ καλουμένη *Cristmas* (= ἱερωργία τοῦ Χριστοῦ). Εἶνε δὲ περιττὸν ν' ἀναφέρωμεν ἔτι ὅποια καταπληκτικὴ κατανάλωσις γίνεται, ἐκ παλαιᾶς συνήθειας, χηνῶν, ἰνδικῶν ὀρνίθων καὶ τῆς παροιμιώδους *ποιδίγγας*, κατασκευαζομένης διὰ πολυπλόκου καὶ μακρᾶς ἐργασίας ἐκ ψυχῆς ἄρτου ἢ ἀλεύρων, μυελοῦ βοῶν, κορινθιακῆς σταφίδος καὶ ἄλλων πολλῶν οὐσιῶν.

* *

Ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων μικρὸν ἀπέχει ἡ πανήγυρις τῆς παραμονῆς τοῦ νέου ἔτους· δύο αὗται ἑορταὶ ἐπίσημοι τῶν παιδιῶν καὶ ἐποχὴ προσοδοφόρος τῶν κατασκευαστῶν τῶν διαφόρων ἀθυρμάτων.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ἀθυρμάτων αὐτῶν διατηρεῖ εὐρὴν κλάδον βιομηχανίας ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν Παρισίοις.

Καὶ τί δὲν παράγεται ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ταύτῃ! Τὸ πᾶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου σχετικόν, τῆς φύσεως, τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου παρωδεῖται ἐν αὐτῇ, ἐξέρχεται ἐν μικρῷ διὰ τὰ παιδιά. Πλαγγῶνες, ἀνδρείκελα κηροπλαστικὰ ἢ ξύλινα, ναννία κρίζοντα, λιλλιπουτιανοὶ στρατοὶ πολυἀριθμοὶ δημιουργούμενοι ἐκ μολύβδου καὶ λευκοσιδήρου, προσβάλλοντες καὶ κυριεύοντες ἐξ ἐρόδου ὄχρα φρούρια ἐκ ξύλου χρωματιστοῦ, τύμπανα, σάλπιγγες, ἠχώδεις καὶ ἐκκωφανοῦσαι βυκάναι, ἵπποι ξύλινοι, κύνικλοι καὶ διά-

φορα ζῶα ἐν μικρῷ διὰ καταλλήλων μηχανισμῶν βληγόμενα καὶ ὑπερπεπληρωμένα πιτύρων· σιδηροδρομοὶ, μηχανικὰ ἀτμόπλοια, ἀερόστατα, καὶ ἐν γένει πᾶσαι αἱ ἐφευρέσεις καὶ τὰ μηχανήματα ἐφ' οἷς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καυχᾶται, ἔχουσι τὰ ἀντίγραφα αὐτῶν ἐν τῇ πληθύνει ταύτῃ τοῦ μικρογραφικοῦ κόσμου.

* *

Ἡ βιομηχανία εἶπομεν, τῶν ἀθυρμάτων τούτων εἶναι εὐρυτάτη, καὶ ὅπως λάβητε ἰδέαν τινὰ αὐτῆς ἀσθενῆ, ἀναφέρωμεν τινὰς πληροφορίας.

Οἱ ἐκ λευκοσιδήρου στρατιῶται, οἵτινες κατὰ πρῶτον κατασκευάσθησαν ἐν Γερμανίᾳ, ἐξέρχονται κατὰ πολλὰς χιλιάδας ἐκ τῶν διαφόρων ἐργοστασίων ἐν μόνον τοιοῦτο ἐργοστάσιον ἐν *Marais* τῆς Γαλλίας κατασκευάζει κατ' ἔτος 5 ἑκατομύρια, ποσὸν δηλαδὴ περίπου ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατῶν ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Ἐτερον δ' ἐργοστάσιον ἐν *Belleville* τῶν Παρισίων ἐπασχολεῖ 200 ἐργάτας καθ' ἡμέραν!

ὑπολογίσατε ἤδη κατὰ προσέγγισιν τὸν παραγόμενον ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀθυρμάτων ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ὑπαρχόντων ἐν Γαλίᾳ καὶ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἐργοστασίων! . .

* *

Ὁ λευκοσίδηρος καὶ ὁ μόλυβδος μετὰ τὸ ξύλον εἶναι ἡ σπουδαιότερα ὕλη, ἐξ ἧς κατασκευάζονται πλεῖστα τῶν ἀθυρμάτων. Τὸ μεγαλειότερον δὲ μέρος τοῦ λευκοσιδήρου τοῦ χρησιμεύοντος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν μεταλλικῶν ἀθυρμάτων, οἷον στρατιωτῶν, πυροβόλων, ὀπλων, ἀτμομηχανῶν, ἀτμαμαζῶν καὶ ἀμαξοστοιχιῶν πλήρων ὀδοιπόρων κλπ. κλπ. προέρχεται ἐκ πηγῆς ὀλίγον περιέργου. Ὁ λευκοσίδηρος οὗτος διέρχεται διὰ τῆς τραπέζης τῶν οἰκογενειῶν τῶν μεγαλοπόλεων ὑπὸ τὴν μορφήν κυτίων σαρδελῶν ἢ ἄλλων διατηρουμένων τροφῶν, ἅτινα ἐκεῖθεν περισυνάγονται ὑπὸ τῶν βρακοσυλλεκτῶν, ὅπως περιέλθωσιν εἰς τὴν κυριότητα τῶν ἐργοστασίων τῶν ἀθυρμάτων.

Ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τούτοις αἱ θῆκαι αὐταὶ τίθενται ἐπὶ πυρᾶς ἐκ βυκανισμάτων ξύλων, ἐνθα τὸ ἐχέκλλον μίγμα τὸ συνδέον τᾶς παρείδας τῶν κυτίων τήκεται· τὰ ἐκ λευκοσιδήρου ἐλάσματα τῶν κυτίων οὕτω ἀποκολλῶνται, καὶ ταῦτα μὲν παραδίδονται πρὸς τοὺς πολυαριθμοὺς ἐργάτας τοῦ ἐργοστασίου εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἀθυρμάτων, τὸ δὲ ταχὲν ἐχέκλλον μίγμα περισυλλεγὲν ἐπιμελέστατα χρησιμεύει εἰς τὸν σχηματισμὸν νέων βόλων κασσιτέρου, οἵτινες παραδίδονται μεταπωλούμενοι εἰς τοὺς φανοποιούς κλπ.

* *

Προκειμένου δὲ περὶ ἀθυρμάτων ποιήσωμεν ἐνταῦθα μνησθῆναι καὶ τοῦ νέου ὄλως εἶδους ἀθυρμάτων καὶ κοσμημάτων τῆς ἐποχῆς, περὶ τῶν ὁποίων τοσοῦτος θόρυβος ἐνταῦθα σήμερον γίνεται.

Οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν γνωρίζουσιν ἤδη ἐκ προηγουμένων χρονικῶν μας τὰ ἠλεκτροκίνητα κοσμήματα τοῦ εὐφυστάτου Γάλλου κατασκευαστοῦ ἠλεκτρικῶν μηχανημάτων *Gustave Trouné*, ὡς καὶ τὴν μικροσκοπικὴν ἠλεκτρικὴν λυχνίαν Ἀμερικανοῦ ἠλεκτρολόγου, ἣν ἐφήρμοσε πρὸ τινος εἰς καρφίδα λαιμοδέτου.

Σήμερον ἡ ἠλεκτρικὴ κοσμηματοποιία, χάρις εἰς τὸ γόνιμον πνεῦμα τοῦ *Trouné* τοῦ ἔχοντος ὡς σύμβολον αὐτοῦ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν «εὐρηκα», ἔλαβε λαμπρὰν καὶ ἀνέλπιστον ἀνάπτυξιν.

Ἡ ἠλεκτρικὴ λυχνία, ἣν ἐσχάτως περιεγράψαμεν, ὅτι ὀλίγας μόνον τροποποιήσεις ἀναμένει, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν *πάγκοινοῦ οἰκιακὴν χρῆσιν*, ἐποίησεν ἤδη τὴν εἰσαδὸν τῆς θριαμβευτικῆς εἰς τὴν κοσμηματοποιίαν.

* *

Οἱ Παρισίνοὶ ἀπὸ τινος θαυμάζουσιν ἀπὸ τῆς σκηναῆς τοῦ πρωτίστου αὐτῶν θεάτρου τοῦ *Melodramatic* (*Opéra*) τὸ ὄραϊον καὶ λαμπρὸν τοῦτο εἶδος τῶν κοσμημάτων, ἅτινα ἐπιτιλοφορήθησαν ἠλεκτροφόροι πολύτιμοι λίθοι συνιστάμενοι ἐξ ἀπλοῦ κρυστάλλου καὶ μιᾶς μικροσκοπικῆς ἠλεκτρικῆς λυχνίας.

Φαντασθῆτε λίθους συνιστάμενους ἐκ καθαροῦ κρυστάλλου κατασκευασμένου κατὰ τὴν πολυεδρικὴν μορφήν τῶν τιμαλφῶν λίθων, ὅπισθεν δὲ αὐτῶν ἐνεργοῦσαν μικροσκοπικὴν ἠλεκτρικὴν λυχνίαν, παρέχουσαν οὕτω αὐτοῖς τὴν ζωηρὰν λάμψιν τοῦ ὄραϊοτέρου ἀδάμαντος.

Ἀνκλόγως δὲ τῆς χρώσεως τοῦ κρυστάλλου εἰς ἐρυθρὸν, κυανῶν, πράσινον, ἰώδες, κίτρινον χρῶμα ἀπολαμβάνονται αἱ ἐλαχιστοὶ λάμψεις τῶν ρουβινίων, σαρφείρων, σμαράγδων, ἀμεθύστων, τοπαζίων ἢ ἄλλων μεγάλων τιμῶν λίθων, ὧν αἱ πολύχροοι εἰς τὰ περίεξ ἐκπεμπόμενα λάμψεις ἐλαχιστοὶ τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἡδὴ ἀρμολόμενοι οἱ λίθοι οὗτοι εἰς καρφίδας οἰαζόμενοι τῶν λαιμοδετῶν, τῆς κεφαλῆς κλπ. εἰς διαιτήματα, περιδέραια, ψέλλια, ζώνας, εἰς σφαιροειδεῖς κεφαλὰς βακτηριῶν κλπ. κλπ. παρέχουσι θαυμαστὸν θέαμα καὶ φαντασιώδες ἀπαstraπτόντων ἀδαμάντων.

* *

Ἐκ τῶν πολυτίμων δὲ ἀπαstraπτόντων τούτων λίθων εἰσὶ κεκοσμημένοι αἱ πρωτεύουσαι ὄρηστρίδες ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ ἐν Παρισίοις *Melodramatic*, κατὰ τι νεωστὶ ἀναβίβασθῆν ἐπὶ

τῆς σκηναῆς μουσικῶν ἔργων. Οὕτως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρουσι διαδήματα μεγαλοπρεπῆς μετὰ πλείστων φωτοβόλων ἀδαμάντων· περὶ τὸν τράχηλον δ' ἐπίσης στρεπτόν, ὡς καὶ περὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἐπιθωρακίου· ἔτι δὲ περὶ τὴν ὄσφιν ζώνην πλατεῖαν πεποικιλημένην ἐπίσης ὑπὸ ἀπαstraπτόντων τιμῶν ἠλεκτρικῶν λίθων.

Ἀπαντες οἱ πολύχρωμοι οὗτοι ἀδάμαντες ἐξακοντίζουσι τὰς ζωηρὰς αὐτῶν λάμψεις, ἅμα ὡς ἐλατήριον τι θέσθῃ εἰς ἐνεργεῖαν μικρὰν κεκρυμμένην ἠλεκτρικὴν στήλην. Ἡ ὄρηστρίς παραχρῆμα φαίνεται ὡσεὶ σελαγιζομένη ἐν ἀκτινοβολοῦσῃ αἴγλῃ· καθ' ὅσον δὲ αἱ κινήσεις αὐτῆς εἰσὶ κατὰ τὸ μαλλόν καὶ ἥττον ταχέει αἱ φωτοβόλοι ἀκτίνες, αἵτινες μεταβάλλουσιν ἐκάστην στιγμὴν διέθυσιν καὶ χροίαν διασταυροῦνται, συνδυάζονται, συναντῶνται καὶ συνθραύονται αἱ μὲν κατὰ τῶν δὲ, παράγουσαι μαγικὴν συμβολὴν καὶ σύγκρουσιν φωτός, ὅπερ θὰ ἐφθόνουν καὶ αὐτὰ τὰ πρόσωπα τῶν ὑπερφυῶν μύθων τῆς *Χαλιμας*, τὰ δρωῦσα ἐν μέσῳ φαντασιώδους πλούτου πολυτίμων λίθων.

* *

Ὁ φωτισμὸς τῶν ἠλεκτρικῶν τούτων κοσμημάτων τελεῖται, ὡς ἀναφέραμεν ἀνωτέρω, ὑπὸ ἠλεκτρικῆς λυχνίας, ἐνεργοῦσας δι' ἠλεκτρικῆς στήλης λίαν μικρᾶς, τεθειμένης ἐν τινι θυλακίῳ ἢ πτυχῇ τοῦ ἐνδύματος καὶ συγκοινωνούσας δι' ἀφανῶν ἐπίσης λεπτῶν χαλκίνων συρμάτων, περιβεβλημένων δι' ἀπομονωτήρας μετάξης.

Ἡ ἠλεκτρικὴ αὐτὴ στήλη — ἣν εὐγενέστατα προσεφέρθη ὁ ἐφευρετῆς *Trouné* καὶ ἐπέδειξεν ἡμῖν ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις τῆς κατασκευῆς αὐτῆς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς θαυμασταῖς ἀποτελέσμασι τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, — συνήθως ἔχει μήκος 7—12 ἑκατοστόμετρα, πλάτος δὲ 4—5 καὶ πάχος ἐπίσης 4—5 ἑ. μ. δηλαδὴ ἔχει τὸν ὄγκον περίπου συνήθους σιγαροθήκης.

Αἱ μικρότεροι τῶν στηλῶν τούτων λειτουργοῦσι μόνον ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν· ἄλλαι δὲ μεγαλύτεραι δύνανται νὰ ἐνεργήσωσι πλέον τῶν 2 ὥρῶν κατὰ συνέχειαν.

Ἡ ἠλεκτρικὴ αὐτὴ στήλη συνίσταται ἐκ τριῶν τοῦλάχιστον στοιχείων ἐκ ψευδαργύρου καὶ ἀνθρακὸς ἐμβυθιζομένων κατὰ βούλησιν, ἐντὸς διαλύσεως ὑπερκεκοσμημένης διτοχρωμικοῦ κάλιος. Ἡ θῆκη αὐτῆς περιβάλλεται ὑπὸ διπλοῦ σάκκου γούττα-πέρκης ὅπως κάλλιον ἐξασφαλισθῇ πᾶσα οἰαδῆποτε ἐκχυσις τῆς διαλύσεως ἐπὶ τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀτόμου τοῦ φέροντος ταύτην.

Ἡ ἐνεργεῖα αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ φέροντος ἀτόμου, καθ' ὅσον δι' ἰδίου καὶ βραδύως προσιτοῦ ἐλατηρίου ὁ ψευδαργύρος καὶ ὁ ἀνθραξ, αἵτινες συνήθως, ἵνα μὴ καταστρέφονται, δωρεὰν, εὐρηγνται ἐκτὸς τῆς διακλύ-

σεως του διττοχρωμικού κάλους, ἐμβυθίζονται ἐντός του υγρού και ἡ στήλη παρυσθῆς ἐνεργεῖ, ἀναφλέγεται δὲ ἡ ἠλεκτρικὴ λυχνία και οἱ πολῦτιμοι ἠλεκτρικῶς λίθοι ἐκπέμπουσι τὰς ζωηράς και ἐκθαμβούσας ἀκτίνας αὐτῶν.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπώμεν, ὅτι τὰ θαυμάσια ταῦτα κοσμήματα προῦρίσται τάχιστα ν' ἀποκαταστῶσι τοῦ τυρμού και νὰ ἐκπλήξωσι και τέρψωσι πολυειδῶς;

Ἵποθεσίθω, ὅτι φέρεται μίαν τοιαύτην ἠλεκτρικὴν καρφίδα ἐπὶ τοῦ λαίμοδέτου ὑμῶν. Ἡ καρφίς ἡμῶν αὕτη, — ἥτις δύναται νὰ παρίσται διάφορα ἀντικείμενα κατὰ τὸ μέλλον και ἡ τόν κομψὰ ἢ παραδοξὰ, — παρίσται κόνικλον μικρὸν ἐκ χρυσοῦ, καθήμενον ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν και φέροντα ἐπὶ τῶν προσθίων δύο μικρὰ βραβδία, δι' ὧν δύναται νὰ πλήττη ἐπὶ τυμπάνου μικροσκοπικοῦ ἐπίσης ἐκ χρυσοῦ. Ἡ ἢ καρφίς παρίσται κεφαλὴν νεκροῦ ἐκ χρυσοῦ μετὰ σμάλτου φέρουσαν ὀφθαλμούς ἐξ ἀδάμαντος και σιαγόνα κινουμένην. Ἡδὴ σύρμα ἀγωγόν συνδέει ἀφανῶς τὴν καρφίδα ταύτην πρὸς τὴν ἐν τῷ θυλακίῳ ὑμῶν μικρὰν ἠλεκτρικὴν στήλην. Κατὰ τινὰ στιγμήν φίλος τις ὑμῶν τυχαίως συναντᾷ ὑμᾶς καθ' ὁδὸν και κατὰ φυσικὸν λόγον τὸ βλέμμα αὐτοῦ φέρεται ἐπὶ τοῦ κόνικλου ἢ τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ τοῦ λαίμοδέτου σας. Παρυσθῆς πιέζετε κρυφίως τὸ ἐλατήριον τῆς ἐν τῷ θυλακίῳ ὑμῶν ἠλεκτρικῆς στήλης, ἥτις ἐνεργεῖ, και παραχοῆμα ὁ μικρὸς κόνικλος πλήττει τὸ ἠχώδες αὐτοῦ τύμπανον ἐν ἀπάσῃ τῇ ζωηρότητι αὐτοῦ, ἢ ἢ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ περιστρέφει ὀφθαλμούς σπινθηροβόλους και συγχροεῖ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ διὰ τῆς ἀνοιγοκλειομένης σιαγόνας του. Οὐδὲν τερπνότερον, οὐδὲν κωμικώτερον τούτου.

Ἐπίσης ὑποθεσίθω, ὅτι κατὰ τινὰ σκοτεινὴν νύκτα τοῦ χειμῶνος ἐπιστρέφετε εἰς τὸν οἶκον ὑμῶν λίαν ἀργὰ και ἐπομένως ἔχετε ἀνάγκην φωτός. Πιέζετε ἄπλωσ ἐλατήριον μικρὸν κείμενον ἐπὶ τῆς βραβδου ὑμῶν και παραχρημα ἔχετε ζωηρότατον φῶς, ἐκπεμπόμενον ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς βραβδου ὑμῶν.

Πῶσας δὲ μυριάς ἄλλας ἐφαρμογὰς παραπλησιας διασκεδαστικῆς ἢ χρησίμους δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὸ εἶδος ταῦτο τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τὸν ὅποιον ἀκόπως δυνάμεθα νὰ φέρωμεν ἐντός τοῦ θυλακίου ὑμῶν!

Ἐν Παρισίοις, τῇ 5 Ἰανουαρίου (Ε.ν.) 1884.

Πάντες ἐξεγείρονται κατὰ ἀνθρώπου ὅστις ἀρχίζει νὰ ἀποκτᾷ ὄνομα. Δυσκόλως συγχωροῦσιν αὐτῷ ἐκεῖνοι οὐς νομίζει φίλους του τὴν ἀναφανισμένην ἀξίαν του και τὴν πρώτην φήμην, δι' ὧν γίνεται και αὐτὸς μέτοχος τῆς δόξης, ἢς ἦδη ἐκεῖνοι ἀπολαύουσιν.

ΜΥΡΜΗΚΕΣ, ΜΕΛΙΣΣΑΙ ΚΑΙ ΣΦΗΚΕΣ

Συντάξας ἰδί σελ. 26.

Β'

Ἐταιρῖαι ἢ ἔθνη Μυρμηκῶν. Αἱ φωλεαί, γέρεαις και ὄργανισμός αὐτῶν. — Διανομή τῆς ἐργασίας.

Μετὰ τόσας παρατηρήσεις σπουδαιοτάτων ἀνδρῶν, ἀγνωστον εἶνε εἰσέτι πῶς λαμβάνουσι τὴν γένεσιν αὐτῶν αἱ μυρμηκίαι. Τρεῖς ὑποθέσεις ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. — Μετὰ τὴν γαμήλιον πτῆσιν ἢ νέκ βασιλισσα δύναται νὰ λάβῃ τὰς τρεῖς ἀκολουθούς διευθύνσεις:

1. Νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν φωλεάν τῆς ἢ εἰς ἄλλην τινὰ παλαιάν.

2. Νὰ συνεταιρισθῇ μετ' ἐργατῶν τινῶν και τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν νὰ ἰδρῶσῃ νέαν φωλεάν.

3. Νὰ ἰδρῶσῃ ἢ ἰδίᾳ νέαν φωλεάν.

Τὸ ζήτημα μόνον διὰ πειραμάτων ἠδύνατο νὰ λυθῇ.

Ἐκ τῶν πειραμάτων λοιπὸν ἀποδεικνύεται α) ὅτι οἱ ἐργάται φονεύουσιν ἀμέσως βασιλισσαν τινὰ, και ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν εἶδους ἂν εἶναι, εἰσερχομένην εἰς τὴν φωλεάν των. β) ὅτι αἱ βασιλισσαι τῶν *Myrmica ruginodis* γινώσκουσι μόνον, νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς ἐκκολάσεως τῶν νυμφῶν και ἰδρῶσωσι κοινότητος. και γ) ὅτι κατὰ γενικὸν κανόνα ἐργάται ἐθισθέντες ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἀνευ βασιλισσῆς, προσβάλλουσι σφοδρῶς εἰσαγομένην τοιαύτην.

Πάντες παραδέχονται ὅτι μόνον αἱ βασιλισσαι γεννῶσιν ὠὰ. Τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ἀκριβές. Ὁ Denny και Lespes ἀπέδειξαν ὅτι και οἱ ἐργάται γεννῶσιν ἐπίσης. Κατὰ τὸν Dewitz τοῦτο προέρχεται ἐξ ἰδιαιτέρας τινὸς προνοίας τῆς φύσεως. ἐπειδὴ μέγας ἀριθμὸς μυρμηκῶν θνήσκει τὸ φθινόπωρον, τὰ ὑπὸ μόνῃς τῆς βασιλισσῆς γεννώμενα ὠὰ, δὲν θὰ ἦρουν νὰ πληρῶσι κατὰ τὸ ἔαρ ἐκ νέου τὴν μυρμηκίαν.

Ἐκ πάντων τῶν ὠῶν τῶν γεννηθέντων ἐν μυρμηκίαις δημοκρατουμέναις ἐξῆλθον ἀρσενες μυρμηκες, οὐδέποτε δὲ οὔτε βασιλισσά τις οὔτε ἐργάται. Ἐν ταῖς μυρμηκίαις ταῖς ἐχούσαις βασιλισσαν παράγονται παμπληθεῖς ἐργάται.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς τροφῆς ἀναγκάζει τὰς μελίσσας νὰ παρῶσιν ἐκ τῶν αὐτῶν ὠῶν βασιλισσας ἢ κοινούς ἐργάτας. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει και εἰς τοὺς μυρμηκῶν. δύναται δηλ. δοθέντος ὠοῦ τινος νὰ παραχρημαίωσι κατὰ βούλησιν ἐξ αὐτοῦ βασιλισσαν ἢ ἐργάτην.

Ἡ διανομὴ τῆς ἐργασίας εἶναι φανερὰ εἰς τοὺς μυρμηκῶν. Συχνότατα εὐρίσκονται ἐργάται διαφέροντες, ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ εἶδομεν, ἀλλὰ και εἰς αὐτὰ τὰ εἶδη τὰ ὁμοιομόρφους ἔχοντα ἐργάτας φαίνεται διανεμημένη ἢ ἐργασία. Κατ' ὄριον τοῦ 1875 παρατηρήθη μυρμηκῆ

τοῦ εἶδους *fusca* ἀναζητῶν μόνος ἐκτός τῆς φωλεᾶς του τὴν τροφήν. Τὴν ἐπικύριον ὁ αὐτὸς μυρμηκῆ ἦτο μόνος ἐξω, ἐπὶ τινος δ' ἐβδομάδας οὐδεὶς ἄλλος μυρμηκῆ ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν τροφίμων. Πολλὰ πειράματα ἀποδεικνύουσιν ὅτι μυρμηκῆς τινες ἐν ἐκαστῇ μυρμηκίᾳ διατελοῦσι φροντισταὶ ταύτης, ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος, ὅτε δὲν εἶνε μεγίστη ἀνάγκη τροφῆς, δύο ἢ τρεῖς μόνον ἄρκοῦσι. Ὁ Wesmael περιγράφει ἐν γένος περιεργότατον Μυρμηκόκυστον τὸν *Mezicknikin*, ἐν ταῖς μυρμηκίαις τῶν ὀπίσθων ἄτομα τινὰ χρησιμεύουσιν ὡς ζῶντα ἀργεῖα μέλιτος. Οἱ φροντισταὶ φέρουσιν εἰς αὐτοὺς τὸ μέλι, οὗτοι δὲ ἐναποθηκεύουσι τοῦτο, και τῷ διανέμωσιν ὅταν τοῖς αἰτήσωσι. Ἡ καιλία των ἐξοργοῦται τὰ μέγιστα, ὅπως δὲ μὴ ἐμποδίζωσι τὴν κυκλοφορίαν, κρεμώνται ἀπὸ τῶν φκτωμάτων τῶν δικιδρόμων.

Γ'

Τροφὴ τῶν μυρμηκῶν. Φυτικαὶ προμήθειαι

Ὁ συγγραφεὺς, οὕτως ἀναλύομεν τὸ ἔργον, πρὸ τῆς τελευταίας συγγραφῆς ἐδημοσίευσεν ἔργον, δι' οὗ ἐξήγησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ σχῆμα, τὸ χρῶμα, ἢ ὄσμη και τὸ νέκταρ των ἀνευ θῆων ὀφείλουσι τὴν γένεσιν των εἰς τὴν ἀνευ συνειδήσεως γενομένην ἐνεργεσίαν τῶν ἐντόμων και ἰδίᾳ τῶν μελίσσων.

Ἡ γνώμη αὕτη ἐπολεμήθη σφοδρότατα. Ὁ Berner μάλιστα ἐγραψεν ὀλόκληρον σύγγραμμα *Les nectaires des fleurs*, ἐνῷ ἀποδεικνύει ὅτι ἐκτός τῆς γονιμότητος φυτῶν τινῶν, ὑποβηθημένης ὑπὸ τῶν ἐντόμων, πάντα τὰ λοιπὰ ὑπαστηριζόμενα ὑπὸ τοῦ Lubbock δὲν ἦσαν πραγματικὰ γεγονότα. Ὁ συγγραφεὺς ὅμως μετ' ἐπιμονῆς ἐπανερχεται εἰς τὸ ἀγκυπητὸν του θέμα, ἀλλ' ἤδη ὑπὸ νέαν μορφήν. Δυσχερῆζόμενος δηλ. ὅτι ἂν τ' ἀνθη παρουσιάζουσι περιεργίαν τινὰ κατασκευὴν, τὸ τοιοῦτον προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ φύσις θέλει νὰ προστατεύσῃ τὸ νέκταρ τῶν ἀνθῶν ἀπὸ τῶν ἀναρριχωμένων ἐντόμων, ὡς εἶνε οἱ μυρμηκῆς. Ἰδοὺ ὀλίγα παρατηρήσεις.

Ἐἰς τὰ ὑδροβία φυτὰ τὸ κυκλοῦν ταῦτα ὕδωρ ἐμποδίζει τοὺς μυρμηκῶν νὰ πλησιάζωσι τὸ φυτόν. Καὶ πολλῶν ὅμως ἄλλων φυτῶν τὰ φύλλα σχηματίζουσι εἶδος ποτηρίου περὶ τὸν κυλόν. Εἶδη τινὰ ἔχουσι τοιαῦτα ποτήρια ἐν ἐκαστῷ κόκκῳ, εἰς ἄλλα τὰ παρὰ τὴν ρίζαν φύλλα σχηματίζουσι λεκάνην. Τὰ δὲ δοχεῖα ταῦτα οὐ μόνον περισυναγοῦσι τὴν τροφήν και τὴν ὀσμήν, ἀλλὰ και διατηροῦσι ταύτην ἐπὶ τινὰ χρόνον. Φυτὰ τινὰ προστατεύονται ἀπὸ τῶν μυρμηκῶν διὰ τῆς ἐξωτερικῆς λεϊότητος τῆς ἐπιφανείας των, ἐμποδιζόμενης οὕτω τῆς ἀναρριχίσεως τῶν μυρμηκῶν.

Εἰς πολλὰ φυτὰ ἢ εἰσόδος τῶν ἐντόμων ἐμποδίζεται δι' ἀκανθῶν και τριχῶν περιβάλλ-

λουσῶν ἀνθη. Εἰς πολλὰς ὁμοῦς περιπτώσεις οἱ μυρμηκῆς ὀφείλουσι, κατὰστρέφοντες πλείστας ὄσας φθοροποιούς κάμβας και ἄλλα ἐντομα. Ὁ Forel παρατήρησεν ὅτι ἐν τινι μυρμηκίᾳ οἱ μυρμηκῆς ἔφερον εἰς ἐκαστον λεπτόν ἀνω τῶν 28 πτωμάτων ἐντόμων, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι οἱ μυρμηκῆς μίξαι και μόνῃς μυρμηκίαις ἐν μίᾳ ἡμέρᾳ καταστρέφουσιν ἀνω τῶν ἐκατὸν χιλιάδων ἐντόμων.

Εἰς τὰ βόρεια κλίματα οἱ μυρμηκῆς δὲν περισυναγοῦσι ζωτροφίας, παρ' ἡμῖν ὅμως τὸ τοιοῦτον εἶναι γνωστότατον. Ἡ ποσότης των περισυναγομένων κόκκων εἶναι μάλιστα τοιαύτη, ὥστε ἐν τῇ *Mischna* ἀπαντῶσιν εἰδικοὶ νόμοι ὡς πρὸς τοῦτο, και πολλὰ σχόλια ἀφορῶντα τὴν συζήτησιν, ἂν δηλαδὴ οἱ κόκκοι οὗτοι, οἱ ἀπὸ τῶν μυρμηκῶν συναγομένοι ἀνήκουσιν εἰς τὸν κύριον τοῦ ἐδάφους, ἢ εἰς τοὺς σταχυολογοῦντας. Ὁ νόμος παραδέχεται τὸ τελευταῖον τοῦτο, παραβλέπων ἐντελῶς τὰ δικαιώματα τῶν μυρμηκῶν.

Ὁ Meer Hassan Ali ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Μουσουλμάνων γράφει: «Φιλοπονότερον δημιούργημα τοῦ μικροῦ ἐρυθροῦ μυρμηκῶν, τοῦ τόσον κοινῶς ἐν ταῖς Ἰνδίας, δὲν εὐρίσκειται. Ἐπὶ πολλὰς ὄρας ἀνευ στενωχωρίας παρατήρησα τοῦτους ἐργαζομένους. Εἶναι τόσον μικροί, ὥστε μόλις συννοούμενοι ὀκτῶ και δέκα ὀμοῦ, κατορθοῦσι νὰ σύρωσι κόκκον σίτου ἢ ὀρύζης, ὅστις μόλις ἔχει βάραι ὅσον τὸ ἡμισυ τοῦ κόκκου τοῦ κοινῶς σίτου. Εἶδον τοῦτους μεταφέροντας τοὺς κόκκους εἰς ἀπόστασιν 1500 μέτρων. προχωροῦσι κατὰ δύο γραμμὰς χωριστὰς και μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος εἴτε ἐπὶ λείου πεδίου βαδίζουσιν εἴτε ἐπὶ ἀκανονίστου, εἴτε ἀνέρχονται εἴτε κατέρχονται. Οἱ μυρμηκῆς, οὔτινες ἐπανερχονται με κενὰς τὰς χεῖρας, χαιρετῶσι τοὺς ἐρχομένους φορτωμένους και διευθυνομένους ἐν τῇ γενικῇ ἀποθήκῃ. πράττουσι δὲ τοῦτο ταχύτατα, μὴτε διακόπτοντες διὰ τῶν χαιρετισμῶν των, μηδὲ βραδύνοντες τὴν ὁδοιπορίαν».

Οἱ τὰ θερμὰ κλίματα αἰκοῦντες μυρμηκῆς περισυναγοῦσι ζωτροφίας, μετὰ θύελλαν ἐξαγοῦσι ταύτας ἵνα τὰς στεγνώσωσι. Εἶναι ὅμως ἀγνωστον πῶς ἐμποδίζουσιν ὑπὸ τὴν γῆν τὴν βλάστησιν τῶν σπερμάτων. Ὁ Moggridge παρατήρησεν ὅτι τότε μόνον τὰ σπέρματα ἐβλάστανον, ὅτε ἐμπόδιζε τὴν εἰσόδον τῶν μυρμηκῶν ἐν ταῖς σιταποθήκαις αὐτῶν. Ἄρα ἡ ἰδιότης τῆς βλαστῆσεως τῶν σπέρων διατηρεῖται, γνωρίζουσιν ὅμως οἱ μυρμηκῆς παρόντες ὄντες νὰ ἐμποδίζωσι τὴν βλάστησιν.

(Ἰστορία τῶν μυρμηκῶν.)

N. X. ΑΝΘΩΤΟΛΙΔΗΣ.

1. *Mischna* εἶναι συλλογὴ νόμων και ἐθίμων τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, προγενεστέρᾳ τοῦ Ταλμούδ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΗ

Ἡ καθιερωθεῖσα συνήθεια ὑπὸ πολλῶν γονέων νὰ ἐορτάζωσι τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τοῦ ὀνόματος ἢ τῶν γενεθλίων τῶν τέκνων των, παιδίων ἔτι ὄντων, ἐκτὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου, δεχόμενοι ἐπισκέψεις τῶν φίλων, ἀντιβαίνει εἰς τοὺς κανόνες τῆς παιδαγωγικῆς. Πρέπει τοῦναντίον εἰς τὰ μειράκια ἐπιβλητικῶς νὰ υποδεικνύεται ὅτι πρὶν ἢ ἀνδρωθῶσι καὶ πρὶν ἢ περᾶτωσιν τὸ ὑψίστον τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἢ πρὶν ἢ ἐκ τῆς τέχνης αὐτῶν δυνάτται νὰ ἀποζῶσι, δὲν ἔχουσι πλήρη προσωπικότητα ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ καὶ αὐδὲν σημαίνουσιν ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας. Ἐκ τῶν τοιούτων ἐορτῶν τὰ μειράκια ἀποκτῶσι ἔξοχως ἐγωϊστικὰς καὶ παράλογον φιλαυτίαν, ἀποβάλλουσι δὲ καὶ τὴν αἰδημοσύνην ἐνώπιον τῶν ἀνωτέρων των βλέποντα τοὺς οἰκογενειακοὺς φίλους συρρέοντα εἰς τὸν οἶκον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ὀνόματός των, περὶ αὐτῶν ὀμιλοῦντα, θωπεύοντα, ἢ κολακεύοντα. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καταντῶσι νὰ πιστεύωσι καὶ ἡ πίστις αὐτῆ διαρκεῖ πολλάκις ληληθῶς καθ' ὅλην τὴν νεότητά, ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἔχωσιν ἐν ὄνομα καὶ φίλους οἰκογενειακοὺς, ὅπως ἡ προσωπικότης αὐτῶν ἀποδειχθῆ ἄνευ ἄλλου τινὸς τρόπου.

Ἄλλὰ πλὴν τούτου ἡ κακὴ αὐτῆ συνήθεια ἔχει καὶ ἕτερον δυσάρεστον, ὅτι ἐνεκα αὐτῆς, καὶ ἐνεκα τῶν ὀχλήρων συνεπειῶν, ἃς συνεπάγεται πολλάκις ἡ μὴ προσέλευσις φίλου, ἀναγκάζονται φίλοι σεβαστοὶ, γηραιοὶ, ἐν ἀξιώματι, διδάσκαλοι, τὸ χειρίστον καὶ καθηγηταὶ νὰ προσέρχωνται χάριν τῶν γονέων, μεθ' ὧν πολλάκις συνδέουσιν αὐτοὺς ὑποχρεώσεις ἢ ἱεραρχικὴ τάξις, εἰς ἐπισκεψὶν μειρακίων, καὶ παιδίων καὶ παιδισκαρίων, ἀγνωσούντων τὰς οἰκογενειακὰς καὶ κοινωνικὰς ὑποχρεώσεις καὶ μὴ ὄντων εἰς θέσιν ν' ἀποδώσῃ τὰ ἴσα, ὅπερ εἶνε ἄτοπον.

Νομίζομεν ὅτι τὸ ἀνάπαλιν ἐὰν ἐγίνετο θὰ ἦτο παιδαγωγικόν, οἱ ἐπισκεπτόμενοι τοὺς ἐορτάζοντας νὰ παραλαμβάνωσι τὰ τέκνα των μεθ' ἑαυτῶν, ὅπως διδάσκωσι τὸ φέρεσθαι ἐπὶ τοιούτων περιστάσεων, ἐμπνέωσι τὴν σκέψιν ὅτι τοιαύτη τιμὴ ἀποδίδεται μόνον εἰς τὴν ἡλικίαν, εἰς τὴν κοινωνικὴν θέσιν, εἰς τὴν προσωπικότητα ἢ διδοί, ἢ ἐργασία. Τὸ παιδίον ἐκ τοιαύτης ἐπισκέψεως θέλει γνωρίσει νὰ τιμᾷ ἐπίσης τοὺς φίλους τῆς οἰκογενείας του, θὰ ἴδῃ αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκόν των, καὶ ἐπὶ τέλους θὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἐνάσω εἶνε τις μικρὸς ὀφείλει νὰ ἐπισκεπτήται τοὺς ἀνωτέρους του ἄνευ ἀξιώσεων.

* *

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Μεταξὺ δύο φίλων :

— Ἐ, πῶς ἦτο τὸ χθεσινὸ δεῖπνον ποῦ σὰς ἔδωκεν ὁ Μ* ;

— Ἀθλίον. Ὅλα τὰ φαγητὰ κρύα· τὸ μόνον πρᾶγμα ζεσθὸ ποῦ μὲς ἔδωσαν ἦτο τὸ παγωτό !

* *

Τώρα ὅτε πολὺς λόγος γίνεται περὶ λαχείων ἀξίζει νὰ ἀναφέρωμεν τὸ ἐπόμενον ἀστεῖον γεγονός, συμβῆν πρό τινος ἀλλαχοῦ.

Γερωντοπαλλήκαρον εἶχεν ὑπηρετρίαν, εἰς ἣν ἔδωκεν ἡμέραν τινὰ τρία φράγκα διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὸν ἀριθμὸν 3,333 λαχείου τινός, τὸν ὁποῖον ἔλεγεν ὅτι εἶδε καθ' ὕπνου ὅτι θὰ κερδήσῃ.

Ὡ, τοῦ θαύματος ! μετὰ τινος ἡμέρας ὁ φίλος μανθάνει καθ' ὅδον ὅτι πράγματι ὁ ἀριθμὸς ἐκεῖνος ἐκέρδησε τὸ στρογγύλον ποσὸν 100,000 φράγκων.

Ἐπανερχεται λοιπὸν οἶκος καὶ μετὰ τρόπον ἀρχίζει νὰ κάμῃ προτάσεις γάμου εἰς τὴν ὑπηρετρίαν, ἣτις δὲν δύναται μὲν νὰ ἐξηγήσῃ τὰς ποικύτας διαθέσεις τοῦ κυρίου της, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀφίνει νὰ χαθῆ ἡ περίστασις.

Τὴν ἐπιούσαν τοῦ γάμου ἐρωτᾷ ὁ σύζυγος :

— Ἀλήθεια, Σαρὰ, ποῦ εἶνε ἐκεῖνο τὸ λαχεῖον ποῦ ἠγόρασες μετὰ τὰ 3 φράγκα ποῦ σου ἔδωσα ;

— Τὸ λαχεῖο ; Καλὲ ἐγὼ τὸ μετάνοιωσα κατόπιν, κι' ἀγόρασα ἕνα μαντήλι μετὰ τὰ τρία φράγκα ! !

* *

Πτωχότατος συγγραφεὺς ἔγραψε μελαγχολικῶς :

« Πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων μηνῶν ἡ Τράπεζα ἔξεδωκε νέα γραμματῖα τῶν ἑκατῶν φράγκων.

» Λέγουσι ὅτι εἶνε χρώματος κυανοῦ ! »

ΛΑΗΘΕΙΑΙ

Τοὺς ἀνθρώπους δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν ὡς τὰς εἰκόνας καὶ τὰς προσωπογραφίας ἐκ πρώτης μόνον ὄψεως, ἀλλὰ δεῖν νὰ ζητῶμεν νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰ ἐνδόμυχα, τὴν καρδίαν αὐτῶν. Ὁ πέπλος τῆς μετροφοροσύνης σκέπει τὴν ἀξίαν, καὶ ἡ προσωπὸς τῆς ὑποκρισίας καλύπτει τὴν πονηρίαν. Ὀλίγιστα εἶνε οἱ δυνάμενοι νὰ διαγνώσῃσι καὶ ἀποφανθῶσιν ἐκ πρώτης ὄψεως περὶ τινος ἀνθρώπου.

Ὁ κύλαξ οὔτε περὶ ἑαυτοῦ ἔχει καλὴν γνώμην, οὔτε περὶ τῶν ἄλλων.